

თუმა პირადად არ კონსტრუქციონერ და
"საქართველო" არ დაგვიკვლიათ,
მაგრამ თქვენი აღმსარებლობით და
გულგანებით.

საქართველო

თ ა ვ ი ს უ შ ა ლ ი ო რ გ ა ნ ო

წლიური ფასი—5 მანეთი
თვითღებული ნომერი—25 კაპ.

№ 2.

წელიწადი პირველი.

15 მაისი 1903 წ.

№ 2.

უმღრჩილესად ვსთხოვთ ყველას, ვინც თანაგვივრძნობს, მოგვარდნად სოფელ ყოველგვარი მასალა, როგორც ქართულის, ისე ფრანგულის გამდგომისათვის: დოკუმენტები, წიგნები, ვლენსონდენციები და წერილები.

რადგან ჩვენი გასული ჯერ-ჯერობით ერთად-ერთი თავისუფალი ორგანოა, ამიტომ შიგ ადგილი დაეთმობა ყოველგვარ მიმართულების წერილებს, რომელთაც აწრად ექნებათ

ქართველ ხალხის ინტერესთა გამდგომად. მხოლოდ რედაქცია ამა თუ იმ წერილს თავის შენიშვნასაც გაუკეთებს.

შვითხველს ვსთხოვთ ყოველი ნომერი „საქართველოში“, წაკითხვის შემდეგ, სხვებსაც გადასცეს სოფელ, რათა ამ სახით ხელი შეუწყოს ჩვენი გასულით გაგრძელების საქმეს.

ყოველი შემდგომი წერილი, რომელიც ფულით, ისე წიგნებით, დიდს მაღლობით მიიღება.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

საქართველოს ეროვნული თვით-მმართველობა.— მუშათა მოძრაობა და ეროვნება.— წერილები ქუთაისიდან. (კლდინიზაცია მავზდვისპირად) მ— შვილისა. წერილი პირველი.— ჩვენი ცნობების მატრიცა (მეწერილი ამბები).— მუშათა დემონსტრაცია ბათუმში.— გაუმარჯავს თავისუფლებას (კლესპონდენტისაკან).— ეპისკოპოს დიმიტრის (აბაშიძის) გადაყვანის გამო (სადღის მღვდლისა).— 26 თებერვლის მანიჭესტი.— რუსეთის ქრწნიკა.— რუსეთის მთავრობა ჩვენს რას ჰპიქრობს?— რედაქციისაკან.— „საქართველო“ ფდსტა.

საქართველოს ეროვნული თვით-მმართველობა.

დღემდე ეროვნულ კითხვას ჩვენში თეორიული სახითი ჰქონდა. ვლადარაკობით და ვსჯიდიით ეროვნობის მნიშვნელობასა, იმის დაგვის საჭიროების შესახებ. სოფლ დღემდე ჩვენს სჯა-ბაასს, ერთის მხრივ, განყენებული სახითი ჰქონდა, მეორეს მხრივ კი გოდებისა და ნატვრის ელფერი ედვა. აღარც განყენებული კამათი ეროვნობის მნიშვნელობაზედ, აღარც გოდება ეროვნობის დაჩავგრის გამო, აღარც გულში ჩამარხული და გამლუქმელი ნატვრა ეროვნობის აღდმინებისა, ყოველივე ეს ბრაქტიკულ სარგებლობას არავითარს ვკამლევდა. დრო მიდიოდა და ჩვენც თანდათან ვკარგავდით ჩვენს ვინაობას და ჩვენი სასტიკნი და უღმობელნი მმართველნიც მეტის უდიერობით და კადნიერებით ფეხქვეშ გვთელავდნენ.

დღეს ჩვენ ამ სულის შემხუთველ და უნუგემოდ მდგომარეობიდამ გამოვდივართ. ჩვენს განყენებულ აწრს სდრცმესხმულდება დაეტყვო, გოდება წყრმად გადაგვექცა და ბუნდვან ნატვრას განსაწდვრულ და ნათლად გამდრკვეულ მისწრაფების ბეჭედი დაესო. შევიგენით, რამ ჩვენს ვინაობას და ეროვნებას მხოლოდ ცნობების მიმითადი ცვლილება და კანდნიერ ნიადაგზე აგებული ეროვნული ავტონომია დაითარავს.

ყოველ ხალხს თავისი საკუთარი ენა აქვს, მის თვისებას და ვითარებას. შესაფერი პოლიტიკური დაწესებულებანი, ყოველ ხალხს უფლება აქვს თავის მდომის ნაყოფით. ისარგებლოს. ეროვნობის დაგვა, ჩვენი შესედულობით, დაგვაა დედა-ენისა, ურდმლისოდაც ხალხს აწრის გამოსათქმელი იარაღი ეკარგება, დაგვაა ეროვნულ დაწესებულებათა, რომელთა საშუალებით ხალხი თავისს საქმეებს მართავს და განაგებს, დაგვაა ხალხის ნამდომისა და ნაამაგარისა, რომლის წართმევა და დასაკუთრება გარემუ მლიერ თვით-მპყრობელობისაკან ხალხის გადარიბებას და გათახსირებას მლახწავებს. და აი რათა შევიწინაწოთ ენა, მღვიმღვოთ პოლიტიკური დაწესებულებანი, გადავარჩინოთ ხალხის ნამდომი და ნაამაგარი, საჭიროა მოისპოს ჩვენში ადმინისტრაციული რევიმი, ქვეყანას თვით-მმართველობა მიენიჭოს და საქართველოს ეროვნულ ავტონომიას საძირკველი ჩაეყაროს. ჩვენ შევიგენით, რამ მხოლოდ თვით-მმართველ დაწესებულებას, ეროვნულ ავტონომიას შეუძლია ჩვენი მოთხოვნილებანი დააკმაყოფილოს, ყოველი ჩვენი ეროვნული საჭიროებანი დააკანონოს და საწდგადდოთ ჩვენი ვინაობის მფარველად და მცველად შეიქმნეს.

დრო მდვიდა და უნდა ნათლად და სრულიად თავისუფლად გამომვსტყვათ ჩვენი აზრი. უნდა გამომვარკვიოთ, როგორ გვესმის საქართველოს ეროვნული ავტონომია? ჩვენ სეპარატისტები ვართ, თუ ეროვნული ავტონომია რუსეთის პოლიტიკურ ორგანიზაციის ფარგალში გვინდა განვანოვრდეთ? რუსეთსა და საქართველოს შორის რა დამოკიდებულება უნდა დამყარდეს? რა საზღვარი ექმნება ჩვენს შინაურ თავისუფლებას? ჩვენს მეზობლებთან, სხვა ერებთან, რა დამოკიდებულება უნდა გვქონდეს? აი ყველა ეს უნდა იყოს ნათლად, გარკვევით და მკაფიოდ შემუშავებული და განმარტებული. ამ წერილში გვხვრს ამ საგანზედ მოვილაპარაკოთ.

თავდაპირველად ჩვენ აღვიარებთ, რომ სეპარატისტები არა ვართ, ე. ი. ვფიქრობთ, რომ საქართველოს სრული მდომრება რუსეთისაგან, პოლიტიკური განკერძოება არც შესაძლებელი და არც სასურველია და აი რატომ.

კავკასიის სხვა-და-სხვა ერთა ცხოვრება ეკონომიურად ისე გადაემა ერთმანეთს და ამასთან ისეთი გრძნობები გახდა ამ ერთა ეროვნული თავმოყვარეობა, რომ ამ მრავალ მოქიშპე ერთა შორის ერთის განცალკევებულის სახელმწიფოს დაარსება დღევანდელ პირობებში მძიმე პოლიტიკურ პრობლემად მიგვაჩნია. ეს ერთი.

მეორე მიზეზი კიდევ უფრო პატივსადავია. კავკასიის სრული დამოუკიდებლობა, ან კიდევ კავკასიაში ერთ განკერძოებულ სახელმწიფოს დაარსება მხლდოდ ერთ შემთხვევაშია შესაძლებელი: თუ რუსეთმა კავკასიაზედ ხელი აიღო და ევროპის სახელმწიფონი კავკასიას ხელუხლებელ, ნეიტრალ ტერიტორიად აღიარებდნენ. არის ამისი იმედი? ჩვენ გვგონია, რომ არა. დრმად დარწმუნებულნი ვართ, რუსეთი კავკასიას თავის ნებით ხელიდამ არ გაუშვებს, რაც გინდა თავისუფალი პოლიტიკური რეჟიმი დამყარდეს რუსეთში. უნდა გვანსოვდეს, რუსეთი სტიქიურად აღმოსავლეთისკენ მიიწევა. კავკასია აღმოსავლეთისკენ რუსეთის მსვლელობისათვის აუცილებელი სადგურია, ბაზისია. რუსეთი აღმოსავლეთისაკენ სხვა-და-სხვა მოსაზრებათა ძალდატანებით მიისწრაფის. უმთავრესი ამ მოსაზრებათაგანი ეკონომიური ინტერესია. უმთავრესი მამომრავებელი ძალა თანამედროვე ცხოვრებისა კაპიტალიზმია და პირველი მიზეზი ამა თუ იმ სახელმწიფოს საზღვართა გაფართოვებისა სავაჭრო ახალ ბაზრის მოძოვებაა. რეჟიმიც რომ შეიცვალეს რუსეთში, პოლიტიკურ თვით-მპყრობელობის დამსობის შემდეგ, რუსეთის გამლიერებული და განვითარებული კაპიტალიზმი საკლდონისაგოდ პოლიტიკის გაგრძელებას მაინც მოითხოვს. შორს რომ არ წავიდეთ, ამის მაგალითს გონსტიტუციური გერმანია გვიჩვენებს. მიუხედავად

დემოკრატიულ მოძრაობის ზრდისა, გერმანია სახელმწიფოს საზღვართა გაფართოვებას ცდილობს. ამასვე ვხედავთ თავისუფალ ინგლისშიაც. და ისეთი რესპუბლიკებიც, როგორც ამერიკა და საფრანგეთია, ამ გზას ვერ ასდგნენ. რუსეთიც, რაც გინდ დემოკრატიულ ხასიათის კონსტიტუცია დამყარდეს იქ (პრაქტიკულად უნდა შევხედოთ საქმეს), უეცრად, ერთბაშად არ აიღებს ხელს საკლდონისაგოდ პოლიტიკაზედ, ე. ი. აღმოსავლეთიდან არ აიბარება. მაშასადამე, კავკასიას თავს ვერ დაანებებს, რადგან კავკასია და მცირე აზია და თვით აზიის შუაგული ნაწილი ძლიერ ვიწროდ არიან დაკავშირებულნი.

რაიც შეეხება ევროპისაგან ხელუხლებელ ტერიტორიად გამოცხადებას კავკასიისას, მართალი მოგახსენოთ, ჩვენ არ ვხედავთ არც ერთ პრაქტიკულ მოსაზრებას ამ აზრის განხორციელებისათვის. შვეიცარიის მაგალითი მოსაყვანი არ არის, რადგან შვეიცარიის იქით ის არ არის, რაც კავკასიის იქით არის, ე. ი. მდიდარი აზია, რომლის დაპყრობა ევროპიულ სახელმწიფოდ დიდი ხანი აქვსთ გადაწყვეტილი. აზიის დასაპყრობლად კავკასია ყოველთვის საღებრაციოდ ბაზისად იქმნება. ამ ბაზისის ნეიტრალ ქვეყნად გამოცხადება—აზიაზე ხელის აღებას ედრება. ჩვენ მართალია იდეალისტები ვართ, გარნა ჩვენი იდეალიზმი არც ისე შორს მიდის, რომ ამგვარ არაკვ დაუჯეროთ.

ჩვენ აზრათ არა გვაქვს ოცნებათა სამეფოში ვიფრინოთ. გარემოებას თვალი თვალი უნდა გავუყაროთ და ამის მიხედვით ჩვენის პროგრამიდან პოლიტიკური სეპარატიზმი, საქართველოს რუსეთისაგან სრული განმორების აზრი, უნდა წავშალოთ. ავანტიურისტულ მოსაზრებას თავი უნდა დავანებოთ, ეს ქვეყანა რუსეთის პოლიტიკურ ორგანიზაციაში დარჩება. ამ აზრს უნდა შევუთრდეთ. საქმე ის არის, რომ ამ პოლიტიკურ ორგანიზაციაში იმგვარი პირობები შევქმნათ, რომ, ერთის მხრივ, რუსეთთან ერთობაგ არ შევწყვიტოთ, მეორეს მხრივ, ჩვენი ეროვნება თავისუფლად განვავითაროთ.

აქ ქართველების და რუსეთის მეზომოდ პარტიათა საერთო მუშაობაა საჭირო. ამ დიდ საქმეში ერთმანეთს ხელნ უნდა შევუწყვოთ. ჩვენდა თავად, ჩვენ ქართველებს, ამ შეთანხმების მოსაზრებით, გვხვრს გამოვაცხადოთ ჩვენი აზრი, ე. ი. როგორ უნდა მოვაწყვოთ საქართველოს ეროვნული ავტონომია. ამ შეთანხმებისათვის საჭიროა გავაგებინოთ ჩვენი პოლიტიკური მოსაზრება.

II

უმთავრესი გასარკვევი საგანი საზღვრების კითხვაა. ავტონომიურ საქართველოს რა გეოგრაფიული საზღვრები ექმნება? ამ საგნის გადაწყვეტის დროს

შეიძლება შემდეგი მოსაზრება წავიმძღვაროთ წინ.

ერთის მხრივ, უნდა ვიხელმძღვანელოთ 1783 წ. ტრაქტატით. ამ ხელშეკრულების ძალით რუსეთს უერთდებოდა ქართლ-კახეთი, ე. ი. თითქმის მთელი ესხანდელი ტფილისის გუბერნია და ნაწილი განჯის გუბერნიისა. ამავე ტრაქტატში ნათქვამია, რომ რუსეთის იმპერატორი საქართველს დაუბრუნებს იმ პრვინციებს, რომელნიც ხელშეკრულების დროს სათათრეთის ხელში იყო, ე. ი. სამცხე-საათაბაგო და აჭარას, იმ შემთხვევაში, თუ ოსმალეთთან ომი ასტყდა და სხენებული პრვინციები რუსეთმა ოსმალეთს ჩამოართვა *). მეორეს მხრივ, უნდა ვიხელმძღვანელოთ იმითი, თუ ქართველთა ტომის ხალხი, სად და სად სახლობს. აქ უნდა მოვიხსენიოთ დასავლეთი საქართველო, რომელიც მე-XIX საუკუნის განმავლობაში, ნაწილ-ნაწილ, სრიკების, მოტყუების და ძალმომრეების საშუალებით რუსეთის იმპერიას შემოუერთეს. ამრიგად, მომავალ ავტორშიურ საქართველს ტერიტორიად უნდა იყოს: აფხაზეთი, რომელშიაც ბევრი მეგრული სახლობს, სამურზაყანო, სამეგრელო, სვანეთი, გურია, იმერეთი, ლაზისტანის ნაწილი, ახალციხის მაზრა (ძველი სამცხე-საათაბაგო და ჯავახეთი), ქართლი, მთიულეთი, ხევი (დარიალამდე), სომხეთი, კახეთი, თუშეთი-ხევსურეთი, საინგილო.

მართალია, ამ პრვინციების წვდომით ადგილებში, როგორც მაგალითად ახალციხის მაზრაში, ბორჩალოში და სხვაგან სხვა ტომის ხალხნიც სცნობდნენ—სომხები და თათრები, ხოლო ეს გარემოება საქმეს არ დაუშლის. ამ პრვინციებში საჭირო იქმნება იმგვარი სისტემის დამყარება, რომ ამ ერთა ერთვნილი თვისებები დაცული დარჩეს და არ დაიხაროს. ჩვენ, ქართველებმა, ყოველთვის სამართლიანი ანგარიში უნდა გავუწიოთ ჩვენს მეზობელ ერებს. ამიტომ საქართველს ავტორშიურ ორგანიზაციის დროს ყოველთვის მხედველობაში უნდა მივიღოთ იმ ერთა ინტერესებიც, რომელნიც ამ ორგანიზაციაში მოჭყვებიან.

მაშასადამე, საქართველს ავტორშიის ორგანიზაციაში კავკასიის ის ნაწილი შევა, სადაც მცხოვრებთა უმეტესობა ქართველთა ტომისაგან შეხდებოდა. უნდა განვმარტოთ, ქართველთა ტომის მომავალი ცხოვრება როგორ უნდა მოეწყოს, რაგვარ პოლიტიკურ ორგანიზაციის დაწესებაა საჭირო ჩვენში, ანუ საქართველს ავტორშია რა ნაირად უნდა გვეხმოდეს?

აქაც, ამ კითხვის განმარტების დროსაც, ჩვენ ვვხვდებით პრაკტიკულ ნიადაგს არ ავსცილდეთ. საქართველს ავტორშიის აღიარება, ჩვენის შესედელო-

ბით, რუსეთის პოლიტიკურ ევოლუციის ლოდიკურ და ფაქტიური შედეგი იქმნება. საქართველს ავტორშია რუსეთის დეცენტრალიზაციას მოჭყვება ისე, როგორც რუსეთის დეცენტრალიზაციას პოლიციის, სომხეთის და სხვა ერთა ავტორშია მოჭყვება, ადმინისტრაციულ და პოლიტიკურ დეცენტრალიზაციის სამიოკველწედ ერთვნილი ავტორშიის შენობა ამენდება. ჩვენ ესლა ვვხვდებით გამოვარვვიოთ, რა ფორმა და რა ხასიათი მივცეთ ამ შენობას.

III

მეფე ერეკლეს ტრაქტატი ჩვენთვის საუკეთესო სახელმძღვანელოა ამ საგნის განსამარტავად. რა ჰხებოდა მეფე ერეკლეს? თავისუფლება შინაურ საქმეთა მართვა-გამგეობისა. დღეს ჩვენ რაღა ვვხვდებით? იგივე თავისუფლება შინაურ მართვა-გამგეობისა. ჩვენი აზრი მხოლოდ იმითი განსხვავდება მეოვრამეტე საუკუნის ტრაქტატის დედა-აზრისაგან, რომ საქართველს მართვისათვის ქართველ მეფეების ტახტზედ ასვლა საჭიროდ აღარ მიგვაჩნია. ჩვენი ხალხი მომწიფდა პოლიტიკურ თვით-მმართველობისათვის. ამიტომ თვითონვე, თავის არჩეულთა და წარმომადგენელთა საშუალებით, თავს მოუვლის. სამეფო ტახტის მაგიერ ჩვენში საერო კრების დაწესებაა საჭირო.

საერო კრება ხალხის წარმომადგენლებისაგან შეხდებოდა. არჩევნების უფლება უნდა იყოს საყოველთაო. საერო კრება ადგილობრივ თვით-მმართველობის ორგანოა, დაახლოვებით იმავე ტიპისა, რასაც ამჟამად ავტორში-უნგრეთის პრვინციებში ვხვდავთ (ჩეხიაში, გალიციაში და სხვაგან). საერო კრების განსახილველი საქმე იქმნება: ადგილობრივი ბიუჯეტი, (ფინანსები), კანონების გამოცემა ადგილობრივ მოთხვნილებათა მიხედვით, სკოლა, სამსჯავრო, ადმინისტრაცია, მხედობა (მილიცია). საერო კრება საქართველს სამმართველო უშაღლესი ორგანო უნდა იყოს *).

*) ჩვენა ვვხვდებით, უეჭველად ვვქნდეს ადგილობრივი ბიუჯეტი, ქართველთა საერო კრების მიერ მოწინებული და მისის თანხმობით შედგენილი. ამჟამად ჩვენს ქვეყანაში მოკრებილი გადასახადი უფრო სამხედრო და სტრატეგიულ საჭიროებისათვის იხარჯება, ვიდრე თვით ქართველ ხალხის აუცილებელ მოთხვნილებათა დასაკმაყოფილებლად. ქართველ ხალხს მძიმე უფელივით ვიხეობენ აწევს ათასგვარი გადასახადი, პირდაპირი თუ არაპირდაპირი. ახლანან ვიდრე ისედაც წელში გაწევრებულ ხალხს ორის მილიონის ახალი გადასახადი გააწერეს. და ეს ორი მილიონი სახსრებით უნდება რუსის ყაზახების შენახვას (საპოლიციო დარაჯი), რომელთა დანიშნულებაა აღმოფხვრან ყაჩაღობა. მაგრამ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ დაწესებულების შემოღების შემდეგ ყაჩაღობამ იკლო კი არა, უფრო იმატა. ეს ყაზახ-რუსები მცხოვრებთ არბევენ, აწიოვებენ და, რაიმე შევლისა და დახმარების მაგიერ უფრო უმწარებენ ისედაც გამწარებულ სიღ-

*) ტრაქტატის არტ. 2.

გარდა საერთო კრებისა, რომელიც საქართველოს ავტონომიის გამომსახველი იქმნება, საჭიროა აგრეთვე სხვა დაწესებულებათა დაარსება: როგორც ეროვნისა, ნაფიც მსახულთა ინსტიტუტის, ნამდვილ საქალაქო თვით-მმართველობისა. ყოველი ამგვარი დაწესებულება უნდა იყოს დაფუძნებული საყოველთაო ხაარჩევნო უფლებათა პრინციპზე.

განსაკუთრებული ყურადღების ღირსად მიგვაჩნია სამშობლო ენის დაცვა. საერთო კრებამ კანონის ძალით უნდა აღიაროს ქართული ენის უპირატესობა საქართველოში. ქართულ ენას საქართველოს საზღვრებში სავალდებულო სასიათი უნდა მიეცეს. ამიტომ საერთო, საერთოდ და საქალაქო კრებებში, სკოლაში (დაბალიდამ უმაღლესამდე) სასამართლოში (ყველა ინსტანციებში) ადმინისტრაციაში და ეკლესიაში—ყველგან ქართული ენა უნდა იყოს აღიარებული, როგორც სავალდებულო ენა.

მაგრამ აქ ზოგიერთი განმარტებაა საჭირო. საქართველოში, ქართველებს გარდა, სხვა ერნიც სცნოვრდებენ. თუმცა ქართველებმა, საერთოდ აღებული, უმრავლესობას შეადგენს, მაგრამ ზოგიერთ ადგილებში განსაკუთრებით ქალაქებში, სომხებისა და რუსების რიცხვი დიდია. აქა-იქ სოფლებშიაც სცნოვრდებს სხვა ტომის ხალხი. სომხთში, მაგალითად, ბევრი თათარია და არა ნაკლებ სომეხი. ტფილისში დიდძალი სომხობაა. ყველა ეს უნდა მივიღოთ მხედველობაში და ისეთი წესი დავამყაროთ, რომ ერთა შორის შფოთი და უსიამოვნება არ ჩამოვავდეთ.

ამიტომ, რაიგ შეეხება ადგილობრივ ენათა ხმარებას საერთო კრებასა და სხვა საზოგადო დაწესებულებებში, სხვა-და-სხვა ერთა წარმომადგენელთ უნდა მიეცეს სრული უფლება იმ ენაზედ ილაპარაკონ, რა ენაზე მათ უფრო ესწრებათ, ისე როგორც ამ ქაზად შვეიცარიის ფედერაციის თვით-მმართველობაში ხდე-

ცსლეს. ქართველ ხალხის ფული რუსის ადმინისტრაციის ხელშია, რომელიც თავისებობაზე სარჯავს ხალხის ნაოღლარს. ჩვენ არც კი გვკითხავენ, ესა თუ ის სარჯი ხალხისათვის სასარგებლოა თუ საზიანო. ადმინისტრაცია ისე მოქმედებს, როგორც სრული ბატონი და პატრონი. ანგარიშს არავის აძლევს, მის მოქმედებას კრიტიკას ვერავინ უწევს. დანატრესებულ მხარეს პირში წყალი აქვს ჩაკეტილი. რაიგა შეეხება სამხედრო სარჯს, საქართველო ივისრებს შერისხლ ნაციონალური მილიცია, ხოლო ვერ იტვირთებს სარჯი აძლიობს იმ აუარებელ ჯარს, რომელიც რუსეთსა სჭირია აზიის საზღვარზე. დღეს, მაგალითად, ქ. ტფილისის ჯარის სადგომების ქიზად წელიწადში 131,212 მანეთი ესარჯება, ხოლო ქალაქის დაწესებულებათა შესანახად მარტო 157,456 მან. (ტფილისის ქალაქის გამგეობის 1903 წ. სარჯთ-აღრიცხვი-დამ). საზოგადოდ, სწავლა-განათლების საქმეზე ჩვენში სარჯთ-აღრიცხვის 3% ისარჯება. ექიმობაზე—10% და 67.5% სხვა-და-სხვა სახელმწიფო დაწესებულებათა (უმეტეს შემთხვევაში ჩვენთვის უსარგებლო) შესანახად. (სამეურ. სას. წავითხულ ბ. სააკვიის მოხსენებიდან).

ბა. საგანგებოდ მიჩენილი თარჯიმანი ყოველ წარმომტქმულ სიტყვას სხვა ენებზე გადასთარგმნის და მით სწვებს წარმომტქმულ სიტყვის შინაარსს გააგებინებს.

მხოლოდ ოფიციალურ ენად, ცენტრალურ მმართველობასთან და ადგილობრივ დაწესებულებებში სახმარებლად, ორი ენა—რუსული და ქართული უნდა იყოს.

რაიგ შეეხება სასამართლო, სკოლას და ადმინისტრაციას, საქართველოს იმ ადგილებში, სადა არა-ქართველები სცნოვრდებენ, ამ დაწესებულებებში ან მცხოვრებთა უმრავლესობის ენა უნდა იყოს ხმარებაში, ან კიდევ პრვიციცია ანუ ქალაქი ეროვნების გვალდობაზე უნდა იყოს განაწილებული და ყოველ ერს თავის უბანში, სკოლასა და სასამართლოში, თავის სამშობლო ენის ხმარების უფლება ექმნება მიწიჭებული.

მხოლოდ ამნაირ წესს, სამართლიანობის პრინციპზედ დამყარებულს, შეუძლია, ჩვენსა და ჩვენს მესობლებს შორის მშვიდობიანობა ჩამოვადოს და ერთმანეთზე გაბატონების სურვილი მოგვიკლას.

აი, ჩვენის აზრით, რა სასიათი უნდა ექმნეს ჩვენის ქვეყნის მომავალ ორგანიზაციის გეგმას. ჩვენი გეგმა რასაკვირველია, სრული არ არის. ჩვენ წარმოვადგინეთ, როგორც ფრანგები იტყვიან, les grandes lignes მომავალ ორგანიზაციისა. და ჩვენს ნათქვამს კიდევ ერთი რამ უნდა მივუმატოთ. ჩვენ გვაქვს სახეში ქართულ ეკლესიის მოწყობის საქმე.

რავარი შესედელობისაგ ვიყოთ სარწმუნოების და ეკლესიის მნიშვნელობაზედ, სასარგებლოდ თუ მავნებლად მიგვაჩნდეს იგი, ამ საგანს ყოველ შემთხვევაში ანგარიში უნდა გავუწიოთ. საქმე ის არის, რომ ეკლესია ასე თუ ისე, როგორც ფაქტი არსებობს. და რაკი იგი არსებობს, მომავალ ორგანიზაციაში მასაც უნდა დავუთმოდთ თავისი ადგილი. ეს საჭიროა, როგორც ეკლესიის და სარწმუნოების მომხრეთათვის, რადგან ეკლესიას მიეცემა უფრო სამართლიანი ორგანიზაცია, ისე სარწმუნოების მოწინააღმდეგეთათვისაც, რომელთაც ხელში საუკეთესო იარაღი მიეცემათ მის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

დღეს ჩვენს ეკლესიასაც, როგორც საზოგადოდ ყველაფერს ჩვენში, ბიუროკრატიული სასიათი აქვს. სამეფოსთან ერთად, საქართველოს ეკკლესიის დამოუკიდებლობაგ იყო მოხობილი რუსეთის მთავრობისაგან. ხოლო რაკი ჩვენს ქვეყანას თვით-მმართველობა მიეცემა, საჭიროა მოიხობოს ქართულ ეკლესიის დამოკიდებულება პეტერბურგის სინოდისაგან. ამას მოითხოვს, როგორც ისტორიულ ძალმომრეობის შესწორების საჭიროება (ვინაიდან ქართ. ეკლ. დამოუკიდებლობა ძალ-მომრეობით იყო მოხობი-

ლი), ისე თვით თვით-მმართველების პრინციპიგ *).

მამასადამე, ჩვენი სურვილია—განმტკიცდეს თვით-მმართველობა საქართველოში. ჩვენ გვინდა ჩვენვე მოკუარდოთ ჩვენს თავს.

ამნაირად, საქართველოს თვით-მმართველობის ორგანიზაცია დავანახოთ. ამ დახასიათებით ამჟამად სჩანს, რა დამოკიდებულება ექმნება საქართველოს რუსეთთან. ეს დამოკიდებულებაც, როგორც ყოველი სხვა საგანი, კონსტიტუციაში უნდა იყოს განმარტებული, რათა ამ სამუალებით ჩვენს ურთიერთობაში რაიმე შექმნა, მღუღღდნელ ძალმომრეობას და სხვა მათს მსგავსს რასმეს ადგილი არა ჰქონდეს.

საქართველოს, როგორც ზემოდ ნათქვამიდან სჩანს, გარეშე პოლიტიკის უფლება სრულიად არ ექმნება. წარმომადგენლები ეყვლება რუსეთის ცენტრალურ პარლამენტში, «ზემსკი სობორში». საქართველო სამხედრო სარჯისათვის თავის წვლილს გაიღებს. და საერთო სახელმწიფოს დაგვაში მონაწილეობას მიიღებს. ამასი გამომისახება საქართველოს და რუსეთის ურთიერთობა.

ამრიგად, ჩვენი პოლიტიკური მოსაზრება—ერთვნილი ავტონომიაა. ამ ავტონომიის სამუალებით დავივავთ ჩვენს ვინაობას. აგრეთვე თვით-მმართველობა სამუალებას მდგვემს რადიკალურად შევცვალოთ ჩვენი ეკონომიური მდგომარეობა: საჭირთა მოვსპოთ ჩვენს ცხოვრებაში ბატონყმობის ნაშით; დავაკანონოთ მშრლმელ ხალხის ორგანიზაციები; გაფიცვას კანონიერი სასიათი მივცეთ, და თანდათან გავამდიოროთ ჩვენი ხალხის ეკონომიური მდგომარეობა.

ამრიგად ჩვენს დრომასუედ ორ სიტყვას ვაწერთ: ერთვნილი თვით-მმართველობა და დემოკრატია.

შუათა მოქარობა და ეროვნება.

რუსეთის მუშათა მოძრაობას რემ დავაკვირდეთ, ამკარად დავრწმუნდებით, რემ მას ამ კამად მარტო ეკონომიური ანუ სოციალური სასიათი არა აქვს. მუშებმა უწინარეს ყოვლისა მონარქიულ წყობილებას გამოეცხადეს ბრძოლა და ეკონომიური საგანი (მრომის ფასის მომატება, გაფიცვის დაკანონება და სხვ.) დღეს მათთვის მხოლოდ საბაბია პოლიტიკურ ბრძოლის გამოცხადებისათვის. და ეს აგრეც უნდა ყოფილიყო. პრლექტარიატი უძლურთა გააუმჯობესებს თავისი ეკონომიური მდგომარეობა, თუ ამ პრლექტარიატს ბრძოლისათვის შესაფერი პოლიტიკური ნიადაგი არა აქვს საფუძვლად. პოლიტიკური თავისუფ-

ლება, თავისუფალ დაწესებულებათა დამყარება აუცილებელი პირობაა პრლექტარიატის ნორმალურ განვითარებისათვის. ყოველივე ეს რუსეთის მუშებმა შეიგნეს და ამიტომაც მისცეს თავიანთ მოძრაობას პოლიტიკური სასიათი.

თუ რუსეთში მაგრეა, ჩვენმა მუშათა მოძრაობამ როგორი-და მიმართულება უნდა მიიღოს? რა უნდა იყოს დაწერილი მის დრომასუედ? დღემდე ჩვენებურ მუშათა მოძრაობას თითქმის ისეთივე სასიათი ჰქონდა, როგორც რუსეთის მოძრაობას აქვს. ე. ი. ჩვენშიაც მუშებმა მონარქიას გამოეცხადეს ომი, ჩვენშიაც მუშათა პარტია ამინდელ რეჟიმის წინააღმდეგ გაილაშქრა.

ჩვენ ამ მოძრაობას სულით და გულით თანავუგრძნობთ, რადგან, მართლაც და, ჩვენშიაც, როგორც მოელს რუსეთში, მონარქიული წესი არის ხალხის დამჩაგვრელი, მის ეკონომიურ ცხოვრების გაუმჯობესების შემაფერხებელი. სოლო, ჩვენის აწრით, ჩვენებურ მუშათა მოძრაობას ადგილობრივი ელფერიც უნდა ეტყობოდეს, რასაც ჯერ-ჯერობით ჩვენ ვერ ვხედავთ,—იმკვარი ადგილობრივი ელფერი, რემელიც უნდა იყოს ნაყოფი რუსეთსა და საქართველოს შუა არსებულ ერთვნილ სხვა-და-სხვაობისა.

ქართველმა მუშა ხალხმა ანგარიში უნდა გაუწიოს საქართველოს მომავალ პოლიტიკურ ორგანიზაციას. საქართველო რუსეთის უბრლო გუბერნიად ვერ დარჩება. ამას ვერ შევიწყნარებთ იმიტომ კი არა, რემ ვითომ ერთვნილი თავმოყვარეობა გვალაპარაკებდეს, არამედ ამას მოითხოვს ქართველი ხალხის ინტერესი და არსებული განსხვავება საქართველოსა და რუსეთს შორის. ზემოდ წერილში ჩვენ დავანახოთ საქართველოს ის მომავალი ორგანიზაცია, რემლის განხორციელებისათვის უნდა ვიწრუნდოთ. შეიძლება ჩვენს გვემამი წოვიერთი შეცდომები იყოს, შეიძლება მას სისრულე აკლდეს. ყოველივე თანდათან შემუშავდება, თანდათან შესწორდება საერთო ძალდონით და დახმარებით, მხოლოდ დღეს ყველანი ამ აწრს უნდა დავადგეთ: რემ საქართველოსთვის საჭირთა მისი გეგრაფიულ, ისტორიულ და ერთვნილ მდგომარეობის მიხედვით, ასეთი თუ ისეთი თავისუფალი პოლიტიკური ორგანიზაცია.

თუ ეს ასე არის, მამასადამე, ქართველ მუშათა მოძრაობას მარტო რუსულ პოლიტიკურ მოძრაობის სასიათი ვერ ექნება. მუშათა პრლექტარიატში დაწვრილებით განმარტებული უნდა იყოს აღნიშნული მდგომარეობა. ადგილობრივ თვით-მმართველობის, ადმინისტრაციის, სასამართლოს, სკოლის და ენის კითხვა უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული ამ პრლექტარიატის შემუშავების დროს. ეს მით უფრო საჭირთა, რემ ადგილობრივ დაწესებულებათა ახალი ორგანიზაცია არამც თუ არ შეუძლის საერთომორის მუშა-

* ეკლესიის შესახებ შემდეგ დაწვრილებით მღვილაპარაკებთ.

თა მოძრაობას, პირ-იქით, ხელსაგ შეუწყობს, რადგან, ამ დაწესებულებათა შემწევობით, უკეთესად გაწვრთნის და პოლიტიკურად მოამზადებს ჩვენს ხალხს.

შეიძლება ზოგიერთ გადაწყვეტილებად იჭვიან ადამიანს ეჩვენოს, რომ ამგვარად მუშათა მოძრაობას თავისი სოციალური ხასიათი დაეკარგება და ბურჟუაზიულ-ეროვნულ მიმართულებას მიიღებს. მაგრამ ეს უსაფუძვლელ შიშია. რადგან საქმე ის არის, რა ხასიათს მივცემთ ადგილობრივ ეროვნულ და პოლიტიკურ ორგანიზაციას.

რაიგ შეგვეხება ჩვენ, ჩვენი დღე და ცდა იმისკენ იქნება მიმართული, რომ საქართველოში დაწესდეს ნამდვილი დემოკრატიული რეჟიმი, საერთო არჩევნის უფლებაზე დამყარებული. საერთო არჩევნების უფლების მოპოვება მოასწავებს ხალხის სურვილის და აზრის გაბატონებას. მომავალში ამ იარაღის საშუალებით ხალხი საუკეთესოდ იწრუნებს თავის ეკონომიურ-მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის. და იმ «პატრიოტებსაც», რომელნიც ხალხზე გაბატონებას მოინდობენ, ხალხი ამ საშუალებით მოიგერიებს და ალაგმავს.

ამგვარ რეჟიმის წყალობით მუშა ხალხს მიეცემა ორგანიზაციის, თავისუფალ პრეზიდიუმის და გაფიცვის უფლებანი. მამასადაძე, მას მიეცემა იარაღი თავის ინტერესების დასაცავად.

ვიმედრებთ, მთავარი კითხვა ის არის, საქართველოში რა ორგანიზაცია დამყარდება მომავალში. უწინარეს ყოვლისა ამ საგნის გამორკვევაა საჭირო, რადგან თუ შევთანხმდით, თუ ჩვენს პოლიტიკურ მომავალს ავაგებთ ადგილობრივ და რუსეთის პოლიტიკურ ევოლუციის მოთხოვნილებათა თანახმად, მაშინ ნუ შევუშინდებით «ეროვნებას» და ჩვენებურ მუშათა დროშაზე დავაწეროთ: «ძირს თვით-მწყობელობა, გაუმარჯულ რუსეთის განთავისუფლებას და გაუმარჯულ ამასთან ერთად საქართველოს ეროვნულ ავტონომიას!»

წერილი პირველი.

წერილი პირველი.

კოლონიზაცია შავხდვის პირად.

ჩვენს ხალხის სიძულვილით თვალდაბრმავებული მტერი და თუ იტყვის, რომ იმერეთის მცხოვრებნი ქონებრივად უწრუნველყოფილნი არიან. რუსეთის მთავრობის სურვილ-მისწრაფებათა გამომხატველ გასეთებს რომ ყური უგდოს ვაგმა, ქართველ გლეხის სიღარიბის მიზეზი მისი საარაკელ სიზარმაცე და აწიური დაუდევრობა არის. თორემ მიწა მოჭარბებულია დაგ აქვსთ ქართველებს, რაცა აქვსთ, ისიც არამია მათზე, უნდა ვეცადოთ თავისუფალ სახაზინდ მიწებზე

რუსის გლეხები დავასახლოდოთ. ხომ მოგვხსენებთ, სიტყვას ბაყი არა აქვს და ენას—ძვალი. გაუდისთ და სიცრუვე - სიმართლეს ერთმანეთში დომხალივით ურევენ. ამ უკუღმართ აზრების მქადაგებელ გასეთებმა იციან, რომ მთავრობაც კვერს უკრავს მათს ნათქვამს, და ჩვენში ყოჩაღი ვინმე რომ გამოჩნდეს და გაბედოს მტყუანს მტყუვნის კარებამდე მიჰყვებს, მაშინვე პირში ბურთს ჩაჩრთან და არსებულ სახელმწიფო წესწყობილების მუხანათად და მოღალატედ გამოიყვანენ. იმ დღესაც მოვესწართ, რომ არ შეგვიძლია სმამაღლა ვსთქვათ, გვშიან, გაჭირვებულნი ვართ, ლამის არის საძაღლედ გახდეს ჩვენი საქმეო.

თქვენს ლხენას, ჭკვათა მყოფელი და ცოტადნად ადამიანურის გრძობის პატრონი ჩვენს გლეხს სიზარმაცეს და დაუდევრობას უკიყინებს, იმ გლეხს, რომელსაც, რავი ბარად სახნავი არა აქვს, ფლატოებზე ააქვს თავისი კავი და კატის მსგავს ხარებითა სჩინქნის ნიადაგს, რომ შიგ ორიოდე მარცვალი ჩაყაროს! სიზარმაცით აისხნება უილაჯობა ჩვენის გლეხისა, რომელსაც უფროხერთ შემთხვევაში ორი ქცევა მიწაც არ ატიალია სახნავ-სათესად; რომელსაც უსამდგრობისა გამო დღრი რა არის, დღრიც კი ვერ გაუჩენია. სიზარმაცეა, რცა წლითი-წლობამდე 100 ფუთს სიმინდს თუ და შეყრის სახიმინდეში და ამ ჭირნახულით უნდა გამოჰკვეთოს ცოლშვილი, პასუნი გასცეს სახელმწიფოს, ერს, მღვდელს და კარხედ მომდგარ გაჭირვებას?

მხოლოდ ჩვენს მტერს, რუსის მთავრობას, არ სურს ჩვენის გაჭირვების დანახვა, თორემ მინაურობაში ყველამ ვიცით რა დაღსინებულებია ჩვენი გლეხი, რა განსჯა-განკითხვის დღე ადგა. ვიცით, რომ ყოვლის ჩვენის უბედურობის, ქონებრივად დაქვეითების, გონებრივის სიბნელის მიზეზი რუსის მთავრობაა, რომელიც უკანასკნელ სულის ამხრდას და ჩვენს გაჭრებას აპირებს. სამწუხაროდ ჩვენში კიდევ მოიპოვებია ისეთნი, რომელთაც სჯერათ მთავრობის სულგრძელობა, სჯერათ, რომ მთავრობა ყველა რუსის ქვემევრდომთათვის ერთგვარადა წრუნავს განურჩევლად ეროვნებისა. და სწორედ ეს ცრუ იმედია, რომ დროით გამოფხიზლებას გვიშლის. საჭიროა გამოქვეყნდეს, ყველასათვის ამკარა შეიქმნეს ის უკუღმართი პოლიტიკა, რომელსაც მთავრობა ჩვენს მხარეში ადგა, რომ ურწმუნოდ თომანიც შეიჩმუნჩნენ და თითზე იკბინონ, დაინახონ და ერთმანერთისაგან გაარჩიონ მტერი და მოყვარე; დაინახონ, რომ ახლანდელს დროში სხვათა თვალში შემადგქერლობა და სხვათა იმედით ყოფნა მარტო გულუბრყვილობა და გონებრივად ბეგთა წესია.

ენით გამოუთქმელი სისაწყლეს გამეფებული მთელს დასავლეთ საქართველოში: რაჭას, იმერეთს, სვანეთს, გურია-სამეგრელოში. ეს უკანასკნელი დგი

წელიწადია ეს სიდატაკე, ქონებრივი დაჩაგვრა საერთოდ და თვალსაჩინოდ შეიქმნა. მთავრობა, თუ სადმეა თავისუფალი სახაზინოდ მიწები, იწვავს რუსეთიდან გადმოსახლებულთათვის; მსხვილ-მსხვილი მემამულენი სახელმწიფოდ ბანკში ავირაგებენ თავიანთს მამულ-დედულს, იმ განზრახვით, რომ ნასესხი ფული უნაყოფოდ, წინდაუხედავად გაჭვლანგონ, თავის დროზე გადასახადი არ შეიტანონ და ბოლოს ბანკს ჩაატოვონ ხელში თავისი ქონება, რომელსედაც დღეს თუ ხვალ რუსის გლეხებმა უნდა მიიგალოთ. მრეწველობა ჩვენში არ არის, რომ მშრომელმა ხალხმა იმით არის მაინც მოიბრუნოს ხელი. უმამულად შეწებებულს და თითქმის სასოწარკვეთილებამდე მიხულს გლეხს ერთი და დარჩენია ხსნისა—თავი მიანებოს მამა-პაპათა სამარხს და მოძის, სხვაგან ეძებოს ახალი ბინა და სამყვოვი მიწა.

საქართველს ზემოდ ჩამოთვლილ მხარეთა მოძრის შედარებით ყველაზე უკეთესს პირობებშია სამეგრელო. სახელდობრ იმითი, რომ გვერდთ აკრავს ბუნებით მდიდარი მხარე იმავე საქართველოში, აფხაზეთი, სადაც თავისუფალი სახაზინოდ მიწებიც ბოლომათაა და ადგილმდებარეობა და ჰავაც თითქმის იმნაირივეა, რაც სამეგრელოში. აქ გადმოსახლებული მეგრული ოჯახი თითქმის «შინა» გრძნობს თავს და თუ ერთის მხრით გული სწყდება, რომ მამა-პაპათა ხალცვაგებს მომორდა, მეორეს მხრივ გულს იმითი იკეთებს, რომ შრომა ათწილ ჯილდოვდება და არამცთუ კარზე მომდგარ დღიურ გაჭირვებას უძღვება, სამავდღეოდაც იწვავს ცოტა რასმე. სამეგრელოს მკვიდრთა უმამულ ნაწილმა სწორედ ამ მხარეს მოაქურა ხსნისა და შველის საძებნელად. მაგრამ სანამ აფხაზეთში მეგრეთა გადმოსახლების შესახებ ვიტყვოდეთ რასმე, საინტერესოდ მიგვაჩნია მკითხველს გავაგნოთ როგორ დაეპატრონა საზინა აქაურ მიწებს.

რუს-ოხმალეს უკანასკნელ დმის დროს ოხმალეთის ჯარი ვემებით სოხუმს მოადგა თუ არა, რუსის ჯარმა ოხმალეს ზარბაზნებს ლაჩრულად ზურგი შეაქცია, თავს უშველა და მთელი აფხაზეთი მტრის ანაბარა დასტოვა. აფხაზებს ორში ერთი უნდა აერჩიათ: ან თავიანთი კაჟიან თოფით ოხმალეს ზარბაზნებს უნდა შებრძოლებოდნენ ან ოხმალეთათვის მორჩილება გამოეცხადებინათ. მართალია, რუსები აფხაზებს ველურებს უწოდებდნენ, მაგრამ ეს უკანასკნელნი არც მაგრე ველურები იყვნენ, რომ იმისთანა დროს გამომჟღავნებოდნენ ინტერესს იმ სახელმწიფოსას, რომელმაც ჯერ იყო და თავისუფლება წაართვა და ახლა კიდევ გასაჭირის დროს მტერს ლაჩრულად ხელში ჩაუტოვა. რუსებისაგან სხვა რა სიკეთეს უნდა მოელოდეს ადამიანი, იძახდნენ აფხაზნი და არჩივს ისევ ოხმალეთს მიმხრობდ-

ნენ. ჯერ გადასწვეს მთე ლი სოხუმი და მეგრე ცოლ-შვილიანად ოხმალეების ვემებზე ჩასხდნენ ოხმალეთში გადასახასლებლად. ბარემ ცრემლებით ევსებოდათ თვალეები, მკირფას სამშობლო მხარეს უკანასკნელად რომ აძლევენ სალამს, მაგრამ ნუგემოდნენ, სულ ერთია, რუსებისაგან მაინც გამწარებული გვქონდა დღე და სამშობლოში არ გვედგომილებოდდა.

ყველამ ვიცით, თუ რა მასპინძლობა გაუწია აფხაზეთის შვილებს ოხმალეთის მთავრობამ. ამ უბედურთა მწუხარებამ და საცოდავობამ ქვანიც კი აატირა. მეტი გზა არ იყო, ისევ გაღწეულ სამშობლოს გაციებული ვერა უნდა მოენახათ, მაგრამ რუსის მთავრობა წინ გადაედგა: ის კი არ გეყოლო, რომ მიდალატეთ, აქეთ დაბრუნებას როგორღა ჰბედავოთ. ამად არწმუნებდნენ ყველას, რომ რუსის ჯარმა თავი მიგვანება და უმწოდ დარჩენილნი იძულებულნი ვიყავით ოხმალეთისათვის გვეთხოვნა მფარველობად. მაგრამ ამად, რუსის მთავრობამ მებადის ყურები მოისხა და ერთავად იძას გაიძახოდა: აფხაზები მოდალატენი არიან. ბევრის ვაგლახის შემდეგ, ნება დართო ერთი ნაწილი აფხაზებისა ბზიფსა და აბჟუაში (სოხუმიდამ 30 ვერსის მოშორებით) დასახლებულიყვნენ. აბჟუასა და ბზიფს შუა მდებარე ადგილები, ე. ი. ნახევარი, თუ მეტი არა, აფხაზეთისა სახაზინოდ გადავიდა. ომამდე თუ 100,000 მეტნი იყვნენ აფხაზნი, დღეს 30,000 ხელი ძლივს არის და რუსის თავხედურ პოლიტიკის წყალობით, ლამის არის, ამათაც ჩქარა ბოლო მოეღობს.

ნაომევე, სწორედ ამ ადგილებს მიაპურეს უმამულ მეგრელებმა. იმედი ჰქონდათ, რუს-ხელმწიფე მოწყალეა, თავისს ქვეშევრდომთ ერთი-მეორისაგან არ არჩევს, ყველასათვის ერთბამად ზრუნავს. ეს განლდათ 1880 წლებში. აფხაზეთში დასახლების მსურველი რაკი სხვა არავინ იყო იმ ხანად, მეგრელთ სახაზინოდ მიწები მიუწოდეს და ესრედ გამენდა ოთხი-ხუთი სოფელი. პირველში რუსის მთავრობამ მით უფრო ხალისით დაარბია ეს მიწები, რომ დმის შემდეგ მთელი მხარე გავერანებული იყო და იქაურობას გაუვალი ტყე ჰქონდა მორეული. მეგრელთ ახალმენებმა მანდაურობა გასწმინდეს. ცოტა სინათლე რომ დაედო მხარეს, რუსის მთავრობამ ნეკზე იკბინა, ეს რა მივქარე და «ტუშემცემი» (ასე გვკმახიან ყველას, ვისაც ჩოხა ვავგვია და ამ სახელით სურთ გამოტატონ თავიანთი ზიზდი ჩვენდამი) ჩავაყენე ამ ადგილებში, ის არა სჯობია, რუსის გლეხები დავასახლოთ, რომ აქაურობა გავარუსოთ. ამის შემდეგ გადმოსახლების მსურველ მეგრელთ ყველას ცივს უარს ეუბნებოდნენ,—თქვენთვის მიწას არ მოვაცდენთ, რუსებიც ბევრი გვყავს აქ დასახასლებული. იწყეს მათი გადმოსახლებაც. მაგრამ თუ როგორ მოეწყვნენ ეს რუს-

სები აფხაზეთში, როგორ შეიგუეს აქაური ჰაერი, ან რა მხედრად ეპყრობოდა და ეპყრობა რუსის ადმინისტრაცია მეგრულ ახალშენთ, შემდეგ წერილებში მოვუთხრობთ მკითხველს. ჯერ კი აღვნიშნავთ რუსეთის საკოლონიზაციო პოლიტიკას ქართველ ელემენტის მიმართ.

ხე მოგახსენეთ, რომ აფხაზეთის კარები რუსეთის მთავრობამ მეგრელებს ცხვირ წინ გამოუკეტა: რაც მოგვეცი, მოგვეცი და დღეის ამას იქით ერთ მტკაველს მიწასაც ვერ მიიღებთ ჩვენგანად. იცოდეთ, რომ აქაურების გარუხება მსურსო. ამ ამბავს ასე თუ ისე მოურიგებოდა ადამიანი. მაგრამ რუსეთი რაღა დესპოტიური სახელმწიფოა, თუ დესპოტურ სამუალებას არ მიმართა თავის განწრაზვის განსანორციელებლად! რაჟი დაინახა, რომ მეგრელთ ელემენტი მეტის მეტ ფხას იჩენს ცხოვრებასთან ბრძოლაში, ვაჭრობას მისდევს და ფულის მოგების შნდ აქვსო, შეეშინდა მით უფრო, რომ მეგრულს თუ მექთად ადგილის შოვნის სახსარს მოვუსპობ, ადგება და ფულით შეიძენსო. ვერძო შემამულეებს ჯერ ვერ აღუვრძალა—მეგრელებს მამულს ნუ მიჰყიდოდ. ადგა და შემდეგ ძალმომრეობას მიმართა. სოხუმის ოლქის დაბეში (გუდაუთას, ოჩამჩირეს და სხვ.) მიწები დაყოფილი იყო სამცხასხლო ნაჭრებად. ყველა ერღვნების კაცს შეეძლო ფულით ამ სამცხასხლო მიწების შეძენა. როგორც მდხალდრელი იყო, ამ ადგილების შეძენის მსურველნი ყველასე მეტი მეგრელები გამოჩნდნენ. ასე რომ მოვლეს ხანში დაბეში მეგრელებით გაივსო. მეგრელთა ელემენტის გამრავლებისათვის რომ ხელი შეეშალათ, ქუთაისის გუბერნატორმა შალიკოვმა 1895 წელს სოხუმის ოლქის ნაწილების უფრდებებს შემდეგი ბრძანება გაუგზავნა: «რომ ხელი შეეშალათ მეგრელთა ელემენტის მრავლებას სოხუმის ოლქში, წინადადებას გაძლევთ, თქვენდამი რწმუნებულ დაბეში საჯარო ვაჭრობით გასახყიდ სამცხასხლო მიწებს მეგრელებს ნუ მიჰყიდით». ამ აღმამფლთებულ ბრძანებას გუბერნატორის ხელქვეითნი ვიდრე ასრულებდნენ და სამცხასხლო მიწების სყიდვის მსურველ მეგრელებს უარს ეუბნებოდნენ. გუბერნატორის ბრძანება ვისაც არ წაუკითხავს, ვერც კი დაიჯერებს ამ ამბავს. დავანებოთ თავი იმას, რომ მთავრობა თავის საკუთრებადა სოვლის აფხაზების ნაღზარს და უნდა ზედ მარტო რუსები დაასახლდეს. ძალა აღმართსა ხნავს. მაგრამ სწორედ რომ აღსამფლთებულა, ქვეშევრდომს, რომელსაც აქამდე მღრჩილების მეტი არა მიუძღვის მის წინაშე, ის მცირე იურიდიული უფლებაგ წაერთვას, რომელიც ვაივაგლახით ყველასა აქვს მინიჭებული რუსეთში. გაგონილა: საჯარო ვაჭრობაში ნუ გაერვი და მამულს ნუ შეიძენდ! რათა, რა დანამაულდობისათვის? მაგრამ ხომ მოგეხსენებათ, წყალწადებული ხავსს ებღაუჭებოდაო.

მთავრობა ისე დაბრძავებულა, რომ ვერ ამჩნევს რომ ამნაირის წინდაუხედავის მოქმედებით ადელვებს და აბორტებს იმ ხალხს, რომელსაც მისი წინააღმდეგობა ადრე აწრადაც არა ჰქონია. რუსეთის მთავრობასა ხერს ამნაირის დაბრძავებულის პოლიტიკის წყალდობით ფრნს გავიდეს; და ის კი არ იცის, რომ ხელ წინააღმდეგი ნაცოფი მოიტანა მისმა მეცადინეობამ, სახელდობრ ისა, რომ მოვიდობის მცყვარე ხალხი მოხისხლე მტრად გადივიდა და ეს ხალხი შემთხვევას და ეძებს თავისს მტერს სამავიერო მიუწყებს იმავე საწყალოთ. აი ამნაირად ამზადებს რუსეთის მთავრობა ნიადაგს უკმაყოფილებისათვის, რომელმაც, ერთხელაც არი, ამკარა აკტიურის ბრტესტის სახით, გარედ უნდა გამოხეთქოს.

სანუგემოდ ვვრჩება, რომ ქართველთა ინტერესის დამცველი ორგანო «საქართველო» სწორედ ისეთ მარჯვე დროს დაიბადა, როცა ნიადაგი მზადდება და როცა ყოველი მისი სიტყვა, საქართველოს ხალხის სურვილ-მისწრაფებათა გამომსახველი, აღტაცებით იქმნება მოხმენილი მკითხველის-მიერ.

ა—ზვილი.

ჩვენის ცხოვრების მახიანა.

ტფილისის საბჭოს საქმეებში. აი რასა ვკითხულობთ „ისკრამი“ ტფილისის თვით-მმართველობის შესახებ. „რუსეთის გარეში“, რომელიც, სახეგადრთ, ეჭვის თვლით უყურებს თავის ქვეშევრდომთა მოქმედებას, ერთი ორად იჩენს ამ იჭვიანობას იმპერიის განაპირა კუთხეების მკვიდრთადმი. ტფილისის საქალაქო საბჭოსა და მთავრობართების შორის (თ. ვოლიგინის ამ ყამად) განუწყვეტელი ომია. ამ შეტაკებაში უკანასკნელი სიტყვა („ვიც“), რასაკვირველია, პდმადურს (გოლიგინს) რჩება. ხოლო ამის გამო ადვილდობრივ მკვიდრთა შორის უფრო და უფრო ძლიერდება უკმაყოფილება და გაბრანება თვით-მყრობელ რეჟიმის წინააღმდეგ.—სკოლის საქმე ტფილისში დღემდე ქალაქის საბჭოს სამცხასხლო კომიტეტის ხელში იყო. „მოვიდობის მყოფელმა“ შეფემ 1892 წელს შემოიღო საქალაქო ასალი დებულება. კომიტეტები გააუქმეს და დაარსეს კომისიები, რომელნიც ქალაქის გამგეობას დაუქვემდებარეს. მაგრამ ტფილისის ლიბერალურ საბჭოს უკანასკნელ დრომდე არ შეუხვლია მგელი წესი. ხოლო გამგეობის წევრმა მესტაკოვმა—„თვით-მმართველობის“ იმ წარმომადგენელმა, რომელიც ფრთ ქვემ ეგება ადმინისტრაციას—საჭიროდ დაინახა, ქალაქის თავის სიკვიდლის შემდეგ, იმის თანამდებობის ასრულების დროს, ენდობინა თ. ვოლიგინისათვის უკანონოდ არსებულ სამცხასხლო კომიტეტების შესახებ. იმ ქალაქში, რომლითაც გუბერნატორი გამგეობას დაგვიტოხა, სხვათა შორის ეწერა: „თანახმად თქვენის მოსხყენისა... გთხოვთ გაუქმდეთ კომიტეტი“. გამგეობამ შეუთვალა, მე არაფერი არ მომისხყენებია და ეს საქმე საბჭოს მდარსენა. საბჭოში მგელვარე სხდომა მოხდა. მესტაკოვს უყვირეს „დამბეზღებელი“ სარო და თხოულდობდნენ, მოსხყენება გვაჩვენეთ. ბ. მესტაკოვი ამაზე არ დათანხმდა. ისარგებლა თავმჯდომარის უფლებით და სხდომა დახურა“.

გ დ რ ი ს სა ო ს ტ ა ტ ე ს ე მ ი ნ ა რ ი ა ს თ ა ნ არსებულ ადვილდობრივ ენათა სასწავლებლის გაუქმება და მის ნა-

ცვლად რუსულ ორკლასიან სკოლის დაარსება, ერთი იმ ზღმათავანია, რმელის სამუალებით მთავრობას ჰსურს ყოველი კვალი თავისებურებისა აღმოფხვრას ჩვენში. ნელ-ნელა, მაგრამ მდგრად ასდრეილებს მთავრობა თავის ბრძოლას. სასამართლო, ეკლესია, სასწავლებელი ყოველივე ეს მის ხელში ჩვენის ქვეყნის გარუსებისათვის საუკეთესო იარაღია.

„ს ა ა დ რ ე ს ო ს ტ ო ლ ს“, ტფილისში დაარსებულს, თავისი განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. იგი სალსის მღთსოვნილებათა დაკმაყოფილებისათვის ჯი არ არის დაარსებული, სალსისათვის ჯი არ არის გაჩენილი, არამედ მის საწინააღმდეგოდ. იგი ამლევს ადმინისტრაციას სამუალებას თვალ-ყური ადევნოს მიიხვლეველ-წამსვლელთ. ეს საჯამუმოდ დაწესებულება, რასაკვირველია, სალსისავე სარჯით უნდა იყოს შენახული. პოლიციისტიერს ესლასან უთხოვრია გუბერნატორისათვის, ქალაქში ყოველ მომსვლელს ორი აბაზი გადავანდევინოთ. გუბერნატორი, რასაკვირველია, ამ გადასახადის წინააღმდეგი არ არის. ამ რიგად, თავის თავის საუნებლად სალსმა თავის ჯიბიდან უნდა ამლიღს ჯამაგირი ჯამუმებს და საჯამუმოდ დაარსებულ დაწესებულებას.

„ჩვენებური ჯარისკაცები რუსეთში“. მთავრობა 1899 წლიდან ჩვენებურ ჯარის-კაცებს სამხსურის ასასრულებლად ჩრდილოეთისკენ ჰგზავნის. აქ, როგორც სხვა საქმეში, მთავრობას ერთად-ერთი აზრი აქვს—ქართველების გარუსება. ის გარემოება, რომ ქართველი კაცი ვერ იტანს სუსხიანს ჩრდილოეთის ჰაერს, რომ იგი ამის გამო სმირად უდროვოდ ესალმება წუთი-სოფელს,—ყველა ეს აინუნშიაგ არ მოზდის ბარბაროს მთავრობას. ამის წინააღმდეგ ჩვეუ პრეტესტს ვაცხადებთ და ამ ჩვენს პრეტესტის დამატკიცებლად ვიმდწმებთ, სხვათა შორის, ესლასან გამოქვეყნებულ ოქტიგოლურ ანგარიშს რუსეთის ჯარის სანიტარულ მდგომარეობის შესახებ. ამ ანგარიშში (1900 წ.) ვკითხულბთ: „კავკასიის მკვიდრნი, განსაკუთრებით ქუთაისის გუბერნიისანი (ესენი კავასიის ჯარის-კაცთა სახეგად რიცხვის 25% შეადგენენ) იმპერიის სხვა ადგილების მცხოვრებლებთან შედარებით, უფრო სმირად სდებიან ავად და ესალმებან სიცოცხლეს; კავკასიელი 4,1 ჯერ მეტი კვდება, ვიდრე სხვა ადგილის მკვიდრი. თვალსაჩინო ავადმყოფობა და სიკვდილი განსაკუთრებით ქუთაისის გუბერნიიდან გაწვეულთა შორის“. მამ თუ მაგრვა, ნუ თუ სასიკვდილოთ უნდა გზავნონ ჩვენის ქვეყნის შვილები ცივს რუსეთში? ნუ თუ ამ ბარბაროსობას წინ არ აღვუდგებით და სიცოცხლის უფლებასაგ ვერ შევირჩენთ?

მუშათა დემონსტრაცია ბათუმში.

ბ ა თ ო მ ი. ჩვენ გვწერენ: როცა სალსში შეგნება გაიღვიძებს, მისს ძალას წინ ვერაფერი დაუდგება. სალსს არც ციხე ამინებს, არც მათრახი, აღარც ტყვია. ბათუმის მუშებმა ეს ამკარად დაგვიმტკიცეს. მარმან მშვიდობის და უიარაღოდ მუშებს ჯარის-კაცები მიუხიეს. ჯარის-კაცებმა უდანაშაულოდ 13 კაცი მოჰკლეს. ბევრი მძიმედ დასჭრეს და ბევრიც ციხეში ჩახვეს. ყოველივე ეს იმიტომ ჩაიღინეს, რომ მუშები გადიგვის მოზდენის უფლებას ითხოვდნენ. გაგონილა, მითომ რა დანაშაულობაა, როცა მე ჩემი საკუთარი ძალ-ღონე, შრომა ჩემთვის მიწა შევირჩინე, აღარა მსურს მუშაობა?! რატომ უნდა დამაძაღონ მუშაობა მაშინ, როცა ეს მუშაობა მღლის, მტარჯავს და სამაგიეროს სერს

ჯი არაფერს მაძლევს? ნუ თუ გასამათრახებელი და მოხალავი ვარ ამისათვის?

იმ სასარგელ სოცვის შემდეგ სალსის გულში მტრობამ დაიბუდა. ყველასათვის ამკარა შეიქმნა, რომ მტრის წინაშე ქარის მდღრეკა შეუწყნარებულა. და აი წრეულსაგ გამაბპარავდა, ყველასათვის თვალსაჩინოდ შეიქმნა სალსის აზრი და მისწრაფება. როცა მუშები თავიანთ დამცველებს (ადვოკატებს) აცილებდნენ, სადგურს და ბათუმის ქუჩებს მღეფინენ, ვამას ძასილით გარს შემოვრტყნენ მატარებელს და აფრიალებულ წითელის დრღმით ესალმებოდნენ თავიანთ დამცველებს. ამის შემდეგ, ზღვასავით წამღვიდნენ ქალაქისკენ, ჰგმობდნენ თვით-მკყრთებლობას, მღელვარებდნენ და ემუქრებოდნენ მთავრობას.—ყოველი ადამიანი, ამ სურათის მაყურებელი, ჰგრძნობდა სალსის ძალას, შეგნებულბობის მღიერებას. დავრწმუნდით, ან უკეთა ვსთქვათ, სალსმა დაგვარწმუნა, რომ როცა აზრი შეებრძოლება სმალს და ტყვია, გამარჯვება ბოლღს ამ აზრს უნდა დარჩეს.

გაზეთებიდან უკვე იგით, რომ სასამართლომ 21 კაციდამ მხოლოდ 8 იგნე დამნაშავეთ. სდღმის ოქმს შემდეგ ნღმისათვის გამღვიგზავნით.

გაუზიარო ს თავისუფლებას!

(გორესბონდენტისაგან).

თავისუფლად! თავისუფლად და თამამად! ჩვენ გვინდა ვიყოთ ადამიანები, ჩვენ გვინდა ვიცხოვროთ სრულის ადამიანურის ცხოვრებით! ჩვენ გვკვავს ამის უფლება! დრღ არის სასობა მღვიგრობოთ სულით დაცემულებმა და ავადრიალოთ დრღმა, რომელსედაც ცეცხლის ასობით უნდა აღვბუჭდოთ: **თავისუფალი ქართველი ერი!**

შორს ჩვენგან სიმხდალუ, ლაჩრობა, გლახის ცრემლები! შორს მათხოვრობა, ქედ-დრეკილობა, მუნჯობა, პირფერობა, გულის სიდრემში დამარხული ტანჯვა! შორს მონობა, მტარვლის ბორცილი, შორს ჩვენგან ბასტილია—სულის შემსუთავი, კვნეხით აღსავსე და წამებულთა გვამებით მოღენილი!

ჩვენ დავიბადეთ ადამიანებად, და ვუთხრათ ჩვენს თავს: ვიყოთ თავისუფლები! ქართველი ერი უნდა იყოს თავისუფალი, დამოუკიდებელი, თავის ცხოვრების გამგებელი და პატრონი! რისთვის? მისთვის, რისთვისაგ თავისუფალია ფრანგი, თავისუფალია ინგლისელი, თავისუფალია ბღღვარელი, ნორვეგიელი! რისთვის, განა ამას დამტკიცება უნდა? დამტკიცება უნდა იმის, რომ ყოველმა ერმა ილაბარავოს, სწორღს და ბეჭდღს სამმობლო ენაზე, თვითღრ განაგოს საკუთარი საქმები, გაიხსნას თავისი სკოლები, გაიკურნოს თავისი იარები, შეისწავღოს თავისი ცხოვრება, თავისი წარსული? რომ ყოველმა ერმა იგინღს და იტირღს, როგორღ უტირღეს და უღხინღეს, და არა სხვისის ბრძანებით! რომ ყოველს ერს უყვარღეს თავისი თავი, თავისი კეთილდღეობა და ეწინააღმდეგებოდღეს ყველაფერს, რაგ მას ავნებს და ცხოვრებას უმწარებს, სელ-ფებს უბორკავს და სხვის ლუკმათ სღის?

ქართველი ერთი უნდა იყოს თავისუფალი! ეს მისი თანდაყოლილი უფლებაა, მისი არსებაა, ერის უფლებას ჩვენ ვამყარებთ სამართლიანობის და წინააღმდეგობის უფლებას. ჩვენ არა გვაქვს სხვა საფუძველი. ძალმომრეობას შეუძლია უყურადღებოდ დასტოვოს დღეს ჩვენი საფუძველი, მაგრამ ეს როდის მოხდება, რომ მძიმეა და არც ისე მორთულ მძიმეა დღევანდელით გამარჯვებული იქმნება ძალმომრეობა. სრულებით არ არის საჭიროდ ოპტიმისტობა, რომ ცხადია შევადგეს ადამიანი, თუ საითკენ მიდის ცხოვრება. ჩვენი საფუძველია ის, რასაც დასაბამიდანვე ესწრაფოდა კაცობრიობა ბნელსა თუ ნათელში, შეგნებულად თუ შეუგნებლად, ბრძოლის ველზე, თუ მშვიდობიანათ სახლში. თანასწორობაა ჩვენი საფუძველი, სიმართლეა ჩვენი უფლება. ვერავინ და ვერაფერი ვერ შეარყევს მას და ჩვენ არ გვახატობს სხვა საფუძველი!

ერთი ერთი უნდა იყოს დამოუკიდებელი მეორე ერისაგან, რომ შეიძლოს საკუთარს ძალების თავისუფლად განვითარება, უკეთ მოაწყოს თავისი ცხოვრება, შექმნას არსებობის საუკეთესო პირობები; მხოლოდ თვითონ ერს შეუძლია მოეწოდოს თავის თავს, მოხმაროს თავისი ძალები საუკეთესოდ და საკუთარს ინტერესებისათვის. ერთი ერის ადამიანები უნდა იყვნენ თავისუფალი მეორე ერის ადამიანებისაგან: ყოველი ადამიანი მხოლოდ თვითონ არის თავისი პატრი და პატრი. აი აქედან წარმდგება ჩვენი სურვილი. ეროვნული დამოუკიდებლობა განყენებული ცნება კი არ არის, არამედ ნამდვილი პრაქტიკული ნიადაგი აქვს. ადამიანებს უნდათ განთავისუფლება უცხოელების მომსახურებას, და ამიტომ თხოვლობენ ეროვნულ თავისუფლებას. სადაც არ არის ეროვნული თავისუფლება, იქ ადამიანებს არ შეუძლიათ წინსვლა, აქ ისინი უფრო და უფრო ეცემათ, ირყვნებიან, მახინჯდებიან გონებით, გლახკადებიან სულით. იქ არ არის არავითარი მოძრაობა, არავითარი საზოგადოებრივი ცხოვრება, იქ დაბრკოლებულია კაცობრიობის განვითარება!

ჩვენ გვინდა ეროვნული თავისუფლება, მაგრამ უცხოელებისაგან განთავისუფლება მარტო როდის შეუძლია არსებობა და განვითარება, ეს განვითარება ვერ გახდება განსაზღვრულს ადგილს და ერთი კიდევ დაიღუბება, თუ ერში ზოგიერთი წევრნი თავისიანებისაგან იქმნებიან დამორჩილებულნი, თუ თვითონ ერში არსებობს უთანასწორობა და უსამართლობა.

უმაღლესი პრინციპი თავისუფალი ერთი კი არ არის, არამედ დამოუკიდებელი, თავისუფალი, თვითმკმედი ადამიანი. ადამიანთა თანასწორობა და მძლ

ბა, ყოველი ადამიანის სავსებით განვითარება გვასურვებინებს, რომ ადამიანებს მიეცესთ ეროვნულ წრეში თავისუფალი არსებობა და მოქმედება, რადგან უამისოდ შეუძლებელია მათი კეთილდღეობა და განვითარება. მხოლოდ ვინც ამას დასჯერდება და ამის მეტს არაფერს მოითხოვს, იგი ნახევარ გზაზე გაჩერდება. იმ სავსისათვის, რისთვისაც ვთხოვლობთ ერთა თანასწორობას, ერთა დამოუკიდებლობას, უნდა მოვითხოვოთ ადამიანთა თანასწორობა, ერთ ადამიანის დამოუკიდებლობა მეორესგან, თანასწორობა ერის წევრთა შორის იურიდიული, ქონებრივი, სოციალური.

ვინც თხოვლობს მარტო ეროვნულ დამოუკიდებლობას, იგი თხოვლობს ნახევარ უფლებას. ერს არ შეადგენს რამდენიმე პირი, რომელიმე წოდება, რომელიმე კლასი; ერს შეადგენენ ყველანი, ერის თავისუფლება ათავისუფლებს ყველას. მაგრამ თუ ყველას მივცემთ გარეგან, ეროვნულ თავისუფლებას, ნუ თუ არ უნდა მივანიჭოთ ყველას თავისუფლება შინაგანად? ნუ თუ თავისუფალ ერში უნდა დარჩეს ბატონობა, მონობა ღარიბისა და უძლურისა, ბატონობა მიწის პატრონისა მიწათმომქმედზე, ბურჟუაზიისა მუშაზე?

თავისუფლება მხოლოდ ნახევარად?

არა! თავისუფლება ყველგან, სავსებით, მთლათ! დღეს ხშირად თხოვლობენ ეროვნულ თავისუფლებას, ერის ნახევარს თავისუფლებას, რომ მით უარესათ დასჩაგრდნ მეორე ნახევარი თავისუფლება (ასეთია ბურჟუაზული ნაციონალიზმი). ჩვენ არაფერი გვაქვს საერთოდ ასეთ ნაციონალიზმთან.

ამგარა ჩვენი მიზანი, თუ რისთვის ვიცავთ ეროვნულ დამოუკიდებლობას, ამგარა ისიც, რომ ვთხოვლობთ სხვა თავისუფლებასაც, სხვა თანასწორობასაც!

ვინც მომხრეა ეროვნებისა, კარგათ უნდა ესმოდეს, თუ რას ემსახურება. ვისაც უნდა, რომ ამა და ამ ერს ეკუთვნოდეს მხოლოდ იმიტომ, რომ ამ ერს ეკუთვნოდეს, ვისაც უნდა ქართველობა მხოლოდ ქართველობისათვის, ვისაც უნდა თავის ერის დამოუკიდებლობა და თვითონ ერში დამოუკიდებლობა და მონობა, იგი ცუდს გზაზე დგას, მისი მოსწრაფება რეგრესიულია, მისი შრომა მავნებელი. მას ავიწყდება, რომ ეროვნება მხოლოდ მაშინ არის კარგი და სანატრელი, ამასთან, მაგარი და მტკიცე, როდესაც სამართლიანობის ნიადაგზეა აღმოცენებული და ემსახურება ამ სამართლიანობას და კაცთა შორის სრულის თანასწორობის დამყარებას.

ჩვენს ნაციონალიზმს არ შეუძლია შეურთოდეს იმას, რომ დამოუკიდებელ ერის წევრთა დიდი უმრავლესობა იყოს მონა უმცირესობისა. ჩვენ ვერ ვემსახურებით ასეთს ერის თავისუფლებას. ჩვენი მი-

ზანია თავისუფალი ქართველი ერი, მაგრამ, ამასთან, ჩვენი მიზანია მღვდელთა კაპიტალისტურ წეს-წყობილებისა, ქრებრივ უთანასწორობისა და დამყარება სოციალისტურ წეს-წყობილებისა ქართველ ერში.

მხლელდ თავისუფალ ქართველ ერს შეუძლია დაუახლოვდეს სხვა ერებს და იქმნეს წევრი კაცობრიობის კავშირისა. მხლელდ სოციალისტურის წეს-წყობილების და ცხოვრების თავისუფალ ქართველ ერს შეუძლია მოიხდეს ადამიანური ცხოვრება. სრული თანასწორობა ერთა, სრული თანასწორობა ადამიანთა, აი რას ვთხოვლობთ ჩვენ! დამტყვიდებელი, თავისუფალი, თვითმმკმედი ადამიანი,—აი რისთვის ვთხოვლობთ ამას! ადამიანის სრული განვითარება და კეთილდღეობა,—აი რისთვის გვინდა ეს უკანასკნელი!

მამ გაუმარჯღვს განთავისუფლებულ ქართველ ერს! გაუმარჯღვს მძობას და თანასწორობას ქართველ ერისას! გაუმარჯღვს ერთა და კაცთა მძობას—კაცობრიობას!

მეხსიერება ღმრთის (აბაშიძის) გალავანის გამო,
(წერილი კასეთიდან).

ადგილობრივმა გაზეთებმა სასიამოვნოდ ამბავი გვაუწყეს, ეპისკოპოსი დიმიტრი (აბაშიძე) დაინიშნა კავკასიის ეპარქიის დროებით მმართველად. თუ ეს ამბავი ნამდვილია, სწორედ რომ ყოველს, ცენტრს თუ პერფორს შეგნებულს და თავის ერის გულმემატკივარს ქართველს გაესარტება მძობა იმ გვარ ადამიანისა, რვეორიც იყო, არის და, რა თქმა უნდა, მომავალშიც იქმნება, ეპისკოპოსი დიმიტრი. ვინც ვი იგნობდა დიმიტრის, ყველა იტყვის, რომ იგი ასალგანდობიდანვე მიჩვეული იყო თავის თავის უპატივცემულობას, ქვემძობას, დრეულობას, რომლის წყალობით მან დრეორც იქმნა დაამთავრა რუსული სასწავლებლები და ვიდრე ვაც გაივლია მისთვის სანატრელი გზა; დღეს მისი ბედობალი ისე გაჩანსულია, რომ ბევრ მოხელე რუსსაც ვი შემუშრდება. მთელი მისი ბედობიერობა ცხოვრება, დამყარებული ქართველების ლანძვლა-გინებასა, მათს დამეწლებასა და უსიბრუნვილ მძქმედებასე საქართველს გასარტებლად, ვიდრე დიდნანს გაგრძელებდა, ჩვენდა საუბედუროდ, თუ დრეორც ყოველმა ქართველმა არ კადურაზა თავისი სასლის კარები. თუცა შეგნებულმა ნაწილმა ქართველებსამ დიდი ზანია შესწყვიტა მასთან ყოველგვარი დამევიდებულება, თუცა ზღვიერთმა მოსამსხურე (ქართველმა) პირებმა ვი ჩაუკეტეს ცხვირის თავიანთი სასლის კარები, თუცა ერთმა ცნობილმა მოხელემ ვიდრე ვც სელი არ ჩამდართვა მას იმ დრეს, დრეორც სსვეს დიდის მოწიებით ართმევა,—ყველა ეს არაფრათ ჩაადრე სვინიდიხურე სელადებულმა დიმიტრემ და დიდის თავსედობით ივისრა იმგვარი თანამდებობა, დრეორც არის ალაგვრდის ტამრის წინამძღვრება. ამ ამბავს, რა თქმა უნდა, ძალიან უნდა შეეწუსებინა შეგნებული ნაწილი ქართველებისა; ამათ წარსულ წელს ალაგვრდობის დღისათვის გამეხცეს პრეკლამაციები, რამელშიც მოკლედ ასასიათებდნენ აბაშიძის მავნე მოღვაწეობას საქართველში და ურჩევდნენ ქართველებს—არ დასწრებოდნენ ალაგვრდის დღესასწაულს და არ მოეხმინათ საზი-

ზღარი კნავილი ასლათ დანიშნულ მღვდელ-განდარმისა; სალსი იმ დღეს. ძალიან ნაგლებად დაეხწრე დღესასწაულს, სამეოვრდო უმეკლებელი გლაგანი და ეკლესია პოლიციელებისათვის სავსე იყო; მიუხედავად ამ გარემობისა, პრეკლამაციები ისე ბლამად ეყარა ეკლესიაში და თვით საკურთსეველშიც, რომ მათს აკრებას პოლიციელები ვერ ასდიდდნენ. ნამდვილათ ვიცით, რომ დიმიტრემ შიგ საკურთსეველშიც წაიკითხა თავისი დრსკული დასასიათება; განრავებული გამევიდა ეკლესიიდან და მიამურა თავის სადგომისაკენ, რომ არ დაენახა დამსწრე საზღადრების უყურადღებობა და უკმაყოფილება. გაანჩლებული ეპისკოპოსი ალაგვრდობის შემდეგ შეუდგა კასეთის ეკლესიების რვეიზიას, მაგრამ... ვაი ამ რვეიზიას! მისმა თავსედობმა სოფელ-სოფელ მოგზაურობამ კარგად დაარწმუნა იგი, თუ რა თვალთ უყურებდა მას სოფლის შეგნებული ნაწილი. თუ ერთ-დრ ადგილს მოხელეებმა ძალით გამდრეკეს სალსი მის დასასვედრათ, სხვა ადგილს სამეოვრდო ეკლესიას მნელად უღებდნენ, ან არა და ცარიელ ეკლესიაში აწირვინებდნენ. სსვათა მდრის, აბაშიძე მოგზაურობის დრეს ბევრსა ცდილობდა, რომ გეგელ ვინ იყვნენ პრეკლამაციის დამწერი, ალაგვრება თავის ნათესავეს, ზღვიერთ სასულიერდ პირთ ვაი ადგილებს ჰპირდებოდა, ზღვს ემუქრებოდა; მაგრამ ვერაფრეს გასდა.

თავისი ჩსრეკა ეკლესიებისა მანინგ იმითი დაამთავრა, „სასიქადულ“ მოძღვარმა, რომ საჯაროდ გამადგნადა სასულიერდ ყურნალი: „ერთ-ერთ ეკლესიის საკურთსეველსე ვნახე სელსანდვი ქართველ-მოღვაწეების სურათებითა“. მანინგ და მანინგ ეს წვრილმანი დამეწლება არაფრად მიგვაჩნია იმ დიდ „ღვარტთან“ შედარებით, რომელიც მას მიუძღვის ქართველ სასულიერდ წოდების მართვა-გამეგობის წინამე. მისის დანმარებით დღეს მრავალ სასულიერდ სკოლებში ქართული წიგნები და გნა სასმარებლად აღვრძა. ამასთანავე გავისხენდა მისი წარსული მძქმედება, თუ რა ნაირი მდნაწილეობა მძობდ მან სემინარის უკანასკნელ დიდ არეულდობაში, დრეორც გააქანა რექტორისაკენ ი. გინგამის ბრემურა შევირდების გასამტყუნებლად, ალაგვრება შევირდებს და მერე მათვე ამეწლებდა; ამას დრეკუმატრთ ის „სიმპატია“, დრეორც მან დამისასურა ქლთაისის სემინარიაში შევირდებ მდრის, თუ სსვაგან, სადაც ვი ბედმა არეულა მას ვერაგული სამსხურით; მოვირჩეთ ვიდრე მისი უსამართლდ და ყოველი სვინიდიხს მოკლებული წვრილები რუსულ გაზეთებში დამეკდილი (სსვათა მდრის, მისი წერილი „პეტერბურგის უწყებებში“, „გრუზინის“ სასელით სელმეწერილი)*) და ბევრი სსვა. ყველა ეს კარგათ ასასიათებს ეპისკოპოს დიმიტრის, რომ სანატრელი იყვეს ყოველ შეგნებულ ქართველისათვის მისი მძობრება. ვისურვებთ მხლელდ, რომ ეს ამბავი გამართლებულიყვს და ესლა მანინგ სამუდამოდ და რაც შეიძლება მდრს წასულიყვს საქართველდან.

სოფლის მღვდელი,

26 თებერვალს გამოქვეყნებული უმაღლესი მანის-ვისტი.

რას ეუბნება და რასა ჰპირდება რუსეთის სელმწიფე თვისთა ქვემეგრდობთა? რას წარმოგვიდგენს 26 თებერვლის მანიტესტი? არის შიგ განმარტება და

*) დანამდვილებით არ ვიცით, მართლა ეპისკოპოს დიმიტრი იყო ამ წერილების ავტორი თუ არა. ვიცით მხლელდ, ჩვენს საზღადრებაში ემ. დიმიტრის ასახელებდნენ

ადხნა რუსეთის აწინდელ გაჭირვებულ მდგომარეობისა? გვაძლევს იგი პასუხს იმ მრავალგვარ კითხვებზე, რომელნიც ამ ბოლოდ დროს წამოყენებულია რუსეთში, აკმაყოფილებს იგი ხალხის გაჭირვებას და საზოგადოების მოლოდინს? მანიჭესტის წაკითხვამდე ამგვარი კითხვები ებადებოდა თავში ყოველ ადამიანს, ვისაც კი არ დაუკარგავს ცხოვრების უნარი. ხოლო მანიჭესტის წაკითხვის და ჩაკვირვების დროს იგი უნებლიედ ჰფიქრობდა: რა არის ყველა ეს? დაცინვაა თუ გაუგებრობა? ამისთანა ხანაში, როდესაც მთელი ხალხი ამომრავდა, როდესაც გლეხებს შიმშილმა ნაჯახი და კეტი ხელში ააღებინა, როდესაც მუშა ხალხი დაჟინებით და თავგამოდებით ხალხის უფლებათა პატივისცემას თხოვდა, როდესაც რუსეთის მთელი გონიერი ნაწილი, — ერთობა, ინტელიგენცია, სტუდენტობა ამკარად «მეამბეხეთა» მხარეს გადავიდა და კონსტიტუციის დამყარებას მოუთმენლად მოელოს, ამგვარ ხანაში, როდესაც ციხე-საპყრობილეები გავსილია უმანკო ხალხით და როდესაც თითქმის ცისმარე დღეს იმპერიის სხვა-და-სხვა კუთხეებში ხალხის სისხლი მდინარესავით იდვრება; ამისთანა გაჭირვებულ, უნუგემო ხანაში რუსეთის ხელმწიფე იმპერატორი არამც თუ არ უარ-ჰყვოდს ძველ პოლიტიკის უვარჯისობას, პირიქით თავსაც იწონებს, ძველი ტრადიციების გამტკიცების და მონარქიის გამაგრების სურვილი მაქვს. ხოლო, ამასთან, დროს შესაფერ რეფორმების შემოდებასაც ვფიქრობ. რა ნაინია ეს დროის შესაფერი რეფორმები?

რუსეთის მმართველობამ უნდა იხელმძღვანელოს სარწმუნოებრივის თავისუფლების პრინციპით, რომელიც არსებულ კანონმდებლობას საფუძვლად უდევს. ეგ ხომ სიცრუეა, იფიქრებს განცვიფრებული მკითხველი მანიჭესტისა, მოავტონებს რა შტუნდისტების და დუხობრების წვალება და დევნა. ამ მშვიდ და მშრლმელ ხალხს ხომ არავითარი დანაშაული არ ჩაუდგინა, გარდა იმისა, რომ მას თავისებურად სწამდა ღმერთი და თავისებურად უნდოდა მისი სამსახური. განა სარწმუნოებრივის შეუწყნარებლობით არ აჭყარეს დუხობრები თავიანთი სასლკარიდამ, განჰტანტეს საქართველოს სხვა-და-სხვა სოფლებში ულუკმა-პუროდ, უბინად; განა სარწმუნოების პატივისცემით ართმევდნენ მათ შვილებს, უკეტავდნენ სამლოცველოებს და ბოლოდ 12,000 ქალი და კაცი ამძულეს შდრეულ ამერიკისაკენ წასულიყვნენ? არა, არსებულ კანონმდებლობაში სარწმუნოებრივი თავისუფლება სრულიადაც არ არის აღიარებული. ამ კანონმდებლობაში სხვა-და-სხვა შენიშვნათა და დამატებათა წყალობით სრულიად გააუქმეს

ყოველთვის ამ წერილების ავტორად. ე. ბ. დიმიტროს დღემდე ამ ბრალდების წინააღმდეგ სიტყვაც არ ამოუღია. რედ.

ის ორი-სამი მუხლი, რომელშიაც ნათქვამია, ყველა სარწმუნოებას რუსეთში თავისუფლება აქვს მინიჭებული. რასკოლნიკების წინააღმდეგ სხვა-და-სხვა დროს არსებულ, კანონის წინააღმდეგ ზომები იქმნენ მიღებულნი. მინისტრთა კომიტეტმა, სახელმწიფო საბჭოს დაუკითხავად, შტუნდის სექტა მავნებელ სექტად აღიარა და შტუნდისტებს შეკრების უფლება წართვა. ეს ზღმა 4 ივლის 1894 წელს უმაღლესად იყო დამტკიცებული. მანიჭესტი ყველა ამას არ აქმებს და მაინც გაიძახის, კვლავაც—ძველებურად აღვიარებთ სარწმუნოებრივ თავისუფლებას რუსეთში. ამაზე მეტი თავისუფლება და შეიძლება?!

შემდეგ მანიჭესტში ნათქვამია, ვცდებით ძველებურადვე ვიზრუნოთ სამღვდელელების მატერიალურ მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის. ჯერ ერთი სამღვდელელების მატერიალურ მდგომარეობისათვის მთავრობა წინად არ ზრუნავდა, ასე რომ თუ «ძველებურად» განაგრძო თავისი ზრუნვა, კეთილს არას დააყრის სამღვდელელებს. ხოლო თუნდაც რომ მართლაც უზრუნველ-ჰყვოდს იგი მატერიალურად, ხალხი ამითი არაფერს არ მოიგებს, პირიქით, ეს გარემოება ხალხისათვის მავნებელიც იქმნება, რადგან ამითი ეკკლესიის ძალა გაძლიერდება, რაც შეაფერხებს ხალხის მისწრაფებას განთავისუფლებისადმი.

სამღვდელელების გარდა მთავრობას ჰხურს გლეხების და თავად-აზნაურების მდგომარეობის გაუმჯობესობაც. რაც შეეხება ქალაქის მუშებს, მანიჭესტი მათზე სმა-კრინტს არ იღებს. გლეხებს და აზნაურებს ბანკებმა უნდა უშველონ. გარდა ამისა გლეხებს არაჩვეულებრივი წყალობა ებოძებათ. რუსეთში დღემდე თემობა არსებობდა. ხარჯის გაღებაში პასუხის მკებელი თემი და სოფელი იყო ხოლმე. ესლა ხელმწიფე ანთავისუფლებს გლეხს ურთიერთ თავდებობისა და თემობასთან სავალდებულო დაკავშირებისაგან, და ხდის მას პირადად პასუხის მკებლად ყოველგვარ მოქმედებისათვის. ამაში გამოსახება უმაღლესი წყალობა გლეხობისადმი. ჩვენ ვერ გავვიგია, მთავრობას რატომ მოსწონს თავი ამგვარ საქციელით? ცხოვრებამ თავის-თავად დაარღვია საზოგადო მიწათმფლობელობა რუსეთში, ცხოვრების ეკონომიურ ძალთა ზრდამ ორმოდ გაუთხარა რუსულ «მირ»-ს, თემობას, და რაკი თემი დაიწვავა, თავის თავად, გლეხების დაკავშირება სხვა ნიადაგზე უნდა მომხდარიყო და თვითეული გლეხიც უმნიშვნელო კავშირისაგან განთავისუფლებულიყო. მანიჭესტმა აღიარა ახლა მხოლოდ ის, რაც ბატონ-ყმობის განთავისუფლების შემდეგ თვით ცხოვრებამ მოამზადა. ეგვეც კარგია. კარგია, რომ ცხოვრების მოთხოვნილებას კანონი არ გადაუღობა. მხოლოდ ჩვენ მაინც არ გვკვსის რატომ უნდა გაუმჯობესდეს ამისგამო გლეხთა მატერიალური მდგომარეობა? გლეხი ესლა თავის საკუთარ ჯი-

ბიძამ იხდის სახელმწიფო ხარჯს. სოფელი მას ვედარ დაეხმარება. სოფელი ვედარ გააწერს გადასახადს, იმის მიხედვით თუ ესა თუ ის გლეხი რის შემძლებელია. ვსთქვათ, ამითი კერძოდ ინიციატივას ფართოდ მოქმედების მივადანი ეძლევა. სოფელ ამგვარ მოქმედების განვითარებისათვის საჭიროა ან სახელმწიფო ხარჯის შემცირება, ან კიდევ კერძოდ გლეხის შემძლებულობის გაძლიერება. რუსეთში დღეს სახელმწიფო ხარჯი მატულობს, ხარჯის გამღების შეძლებულობა კი კლებულობს. მოდი და გაავარჯიშოთ თქვენი ინიციატივა ამ პირობებში და იამაყეთ—სახელმწიფოს წინაშე პირადი პასუხის მგებელი ვარო.

ამნაირია დედა-აწრი უმადლესი მანიჭესტისა. იგი, როგორც ვნახეთ, ახალს არაფერს ეუბნება ქვეშევრდომთ. არც ერთი ახალი უფლება არ ენიჭებათ რუსებს. ახალი მხოლოდ ის არის მანიჭესტში, რომ მის მიხსველებს რაღაც ყოყმანი, გაუბედაობა, უგზოუკვლად სიარული ეტყობათ. მანიჭესტის კილო-საც ზოგ ალაგას გოდების და ჩივილის ხასიათი აქვს. ჩვენ ხალხისთვის კეთილი გვინდად, მაგრამ რევოლუციონერები გვიძლიან. გარდა ამისა მანიჭესტი-დამ სხვა აწრედ გამოსჭვივის, აწრი, რომლის გამომთქმა, რასაკვირველია, მის მიხსველებს ფიქრად არ მოხვლიათ. მთავრობა რაღაც კომიტეტებს, საბჭოებს და სხვა ამგვარ ორგანოებს აწესებს. ამ ორგანოებში სანდოდ პირნი არიან მღწვეულები. ამათ სახელმწიფო საჭიროებათა შესახებ უნდა იქნინონ სჯა-ბაასი. ასე თუ ისე, მთავრობა თითქმის აღიარებს, ბურჟუატი უფლნა, საჭიროა ხალხის და საზოგადოების დახმარებად. ყველა ამას ამკარად ვერ ამბობს, მხოლოდ ყველა ეს თავის თავად ამკარაა. გარდა ამისა თვით მანიჭესტის გამომქვეყნებაც იმას ამტკიცებს, რომ რუსეთს რაღაც ახალი რამ ესაჭიროება. ამ «ახალს» მთავრობა გარს უვლის, ვერ ასახელებს, გრუდობს, ჰბოდავს, ატყუებს, თვითმომქმედ ორგანოების მსგავს დაწესებულებათ აარსებს და სწორეთ ამითი ამტკიცებს, რომ მისი დღეები დათვლილია.

გვიანლოვდება ის დრო, როდესაც თვითონ ხალხი აღიარებს და დაასახელებს იმ «ახალს»—თავისუფალ რეჟიმის დამყარების საჭიროებას,—გვიანლოვდება ის დროც, როდესაც თვითონ ხალხი დააწესებს და დააფუძნებს იმას, რის დასახელებაც ეძნელება მთავრობას. გვიანლოვდება თვით-მპყრობელობის სიკვდილის და თავისუფლების აღიარების დღე!

რუსეთის ქრონიკა.

ტომსკის სტუდენტების გაწყვეტვლა. ბოლო წლებში ქალაქ ტომსკში დიდძალი სტუდენტი იყო დაპატიმრებული. სტუდენტებმა ეჭვი ერთ თავის ამხანაგზე, სოლოვკინზე მიიტანეს, ალბად იმან დაგვაბუნდა. სოლოვკინი გამღრმისე თავიან წრიდამ. სოლოვკინმა საჩივარი შეიტანა თავის მეოთხე კურსის ამხანაგებზე, უსაფუძვლოდ

სახელს მიტყვნოდ. მდსამართლემ გაამართლა ბრალდებულნი, ე. ი. მისი ამხანაგები მეოთხე კურსის სტუდენტები. ამის გამომსტუდენტებმა სოლოვკინის წინააღმდეგ მანიჭესტაცია გამართეს. ამ მანიჭესტაციის დროს 300 კაცამდე მოიყარა თავი, აფრიალეს წითელი დროშა და ქუჩებზე სიმღერა გამართეს. გუბერნატორმა, თავადმა ვიანგმსკომ, სტუდენტებს პოლიცია, მეეტლეები და „ბოსიაკები“ (ნაგლეჯუები) მიუსია. სამინელი მეტაკემა მოხდა. 13 სტუდენტი მძიმედ დასტრეს. 70 დაპატიმრეს და დაპატიმრებული სტუდენტები გულის ამამფოთებლად გაწყვეტეს. ეს ამბავი სწრაფად მთელ ქალაქს შეფიფინა. ხალხი შიანყდა სატუსატუს და დაპატიმრებულთა განთავისუფლებას ითხოვდა. ხალხის მუქარამ თავისი გაიტანა და სტუდენტები გაანთავისუფლეს. ამ ამბების გამომპროვოდების საბჭომ, ადვოკატთა და ექიმთა საზოგადოებამ პროტესტი გამოაცხადეს. ვეტერბურშიაც ამის გამომყველა უმაღლესი სასწავლებლებში დიდი არეულობაა.

— ვეტერბურში 70 ლიტერატორს ხელი მოუწერიათ შემდეგ რუსოლუციანედ: 1) ამ უკანასკნელ დროს ამბებმა ამკარად დაგვახანვეს; რომ კეთილ-სინიდიხიერ პრესას არ ძალ-უძის სამართლიანად დაადახს მთავრობის მოქმედება და განკარგულებანი. 2) პრესა იძულებულია ან გაჩუქდეს, ან მთავრობის მოქმედება აქოს. 3) ამ გარემოებით პრესის ერთი ნაწილი სარგებლობს და თავიანთ აწრებს საზოგადოების ერთ ნაწილში უფრო ადვილად ასაღებს, რადგან მათ მთავრობის აწრთა ბეჭედი ასვია. 4) ამ სახით პრესა ამხინჯებს მთავრობის მოქმედების ნამდვილ სახათს, რყვნის შკითხველს და ამყარებს მავნებელ ურთიერთობას მთავრობისა და საზოგადოებრივ აწრთა შორის. 5) ამიტომ ჩვენ ერთსხელ კიდევ დაჟინებით ვთხოვლობთ საგენერალ რეჟიმისაგან ბეჭდვითი სიტყვის განთავისუფლების საჭიროებას და ამასთან ვამბობთ, რომ ისევ სიჩუქე სჯდება სიყალბისა და სინდრუვის გავრცელებას. ამას პრესის ღირსება მოითხოვს.

რუსეთი მთავრობა ჩვენზე რას ჰფიქრობს

ქვემოდ ჩვენ ვბეჭდავთ ფრიად საყურადღებოდ საიდუმლოდ ოფიციალ დოკუმენტს—უწმიდესის სინოდის ობერ-პროკურორის პობედონოვსკევის მიერ საქართველს ეგზარსისადმი მიწერილ წერილს.

ეს დოკუმენტი, გამომწავნილი ჩვენი პეტერბურგელ კორესპონდენტის მიერ, ბევრს აუხელს თვალებს და გააგებინებს, რა სწადია მთავრობას და რა მოგველის იმ შემთხვევაში, თუ შედგრად არ ვიმეცადინეთ ჩვენის ეროვნულ პიროვნების დასაცველად.

ამ დოკუმენტის დედა-აწრია: ქართული სკოლა უნდა იყოს იარადი მხოლოდ რუსული ენისა და არა ცოდნის გავრცელებისათვის; სამრევლო სკოლები ქართველ სამღვდელელებს უნდა ჩამოერთვას, რადგან ქართველი სამღვდელელება სანდოდ არ არის, ვერც რუსულს ასწავლის ხეირიანად; ქართველ ახალგაზდობის წრეებში საქართველს განთავისუფლების იმედი ტრიალებს; საჭიროა ქართველთა ერის განცალკევეება და საქართველს ერთიანობის დარღვევა. ამიტომ საქართველს პროვინციებში სამეგრელოსა, სვანეთსა და აფხაზეთში ქართული ენის სახსენებელი უნდა გაწყდეს.

როგორც მოგეხსენებათ, პობედონოვსკეს მაღალ წრეებში დიდი გავლენა აქვს. მისი აწრი ამა თუ იმ კითხვის შესახებ მთავრობის აწრად ჩაითვლება, რადგან რუსეთში მთავრობა იმასვე ჰფიქრდობს, რასაც ესა თუ ის გავლენიანი «ჩინოვნიკი» (მოხელე).

ვისაც ჩვენში კიდევ მერჩა მთავრობის იმედი და მისი გულგუთილობა სჯერა, წაიკითხოს გულდასმით ქვემოდ დამეტყდილი წერილი და ჰკითხოს თავის თავს, ნუ თუ ამკარა არ არის, რომ რუსეთის მთავრობას დედამიწის პირიდან ქართველ ხალხის ადგვა ჰსურს?

ამ დღევანდის დაბეჭდვის შემდეგ გამოვაქვეყნებთ ამ წერილის გამომდინარე ღირებულ და კურმდ მიწურ-ძიწურის საბუთებსაც, რომელნიც მთავრობის განსრავას და მოქმედებას ჩვენში ნათელს მოქმედენ. აი ეს წერილიც:

უ ს ა მ დ ვ დ ე ლ ე ხ ო მ ე უ ფ ე ო ,

მღწყალე სელმწიფე და მწყმსთითავარო.

კავკასიის საკვირად სვლების მდგომარეობის შესახებ ამ წლის 18 იანვარს (№ 2610) თქვენის უსამღვდელოესობის მიერ მოწერილი ახრი საერთო განათლების მინისტრს ვუწყა. სტარს სკერტარი დელიანოვი გასტყობინებუა, კავკასიის სამხრეთად დღეს მსრუწველისაგან ამ საგნის შესახებ ქალაქი მძივიდოდ და თქვენზე გასტყობი დარწმუნებით შეატყობინეთ თქვენს ახრი. ტაინი-სვკერტიკის იანდვისკის ახრით ყვვლად შეუძლებელია ამიერ-კავკასიაში მარტრადვილბრთვ სამღვდელოების სვლში დარჩეს სამრევლო და საკვირად სვლების განმკვებობა, რადგან იგი სამღვდელოება მთავრობის სურვილს განაპირა ქვეყნის იმდროინახთან გაერთიანებისას სელს მუუშისდ. ამიერ-კავკასიაში უმადლეს სასულიეროდ წოდებას მომტრებულად ქართველები შეადგენენ (დრის საგებარტიოდ და დრის ვიკარი ეპისკოპოსი). ქართველებივე არიან სვლების გამკვინი და სელმძღვანელები ბლადრჩინები, მღვდელები და მასწავლებლები. სდღვლებში რუსის სამღვდელოება არ არის, ქალაქებში ძლიერ დტრია. ქართველი სამღვდელოება მოუშნადებელია, ბევრს არ ძალუშს სამღვთოდ სჯულის სწავლება. რუსული ენაც სუსტად იციან. სდღვლე მღვდელებს ძდრის ისეთებსაც შეკვრდებით, რომ რუსული სრულებით არ იციან. და თუ სვლის უფრდ-ხი გამგე-მღვდელი ვტვტლბს რუსულ ენაში, ამ საგანს საეროდ მასწავლებენ, რომელნიც ყვვლეთვის ქართველები არიან, როდორც უნდა ვკიდებოდნენ. სვიგიერთ მათგანს ქრისტიანული დრმა და ვულტრული რწმენა აქვთ და ჭვდ-ნიათ, რომ სამრევლო სვლის ახრი რუსული ენის და ვულტრის გავრცელება არ არის. სამდრთლ წერილის წიგნები ქართველადგ ვვარქვდ და რუსული საჭიროდ ადარ არი-ხლ. გარდა ამისა მხედველობაში თუ მივიღეთ ის გარემოება, რომ სვლების მასღვლები გამკვირება ადვილბრთვი სამღვდელოების სვლშია და რომ ახალგანდა ქართველთა წრეებში, საიდამაგ სდღვლის მასწავლებლები გამოდიან, საქართველბ განთავისუფლები ახრი ტრიალებს, ადვილად წარმოდგენს ადამიანი, თუ რა მიმართულებისა უნდა იყდს ეს სვლები და რა სახიათი აქვს აქაურ სწავლებას.

ქართველ საზღვადილებაში თუ რამდენად ძლიერია ქართული ენის გავრცელების სურვილი, შემდეგი გარემოება აქვარად ვკითტვიცხს. ქართველთ (იკერიელთ) ტლმს ეკუთვნიაქართველბგობი, იმგრლები, მგვრელები და სვანები. ქართველებისა და იმგრლების ენა ძლიერ მიაგავს ერთმანერთის. სდღვ დრ უკანასკნელ ენას არავითარი მტნავსება არა აქვსთ ამათთან. ახე რომ სვანს და მგვრელს არგ ერთმანეთისა ეყურებათ რა, არ ეყურებათ არგ იმგრულისა და არგ ქართულისა. მგვრული და სვანური ენა ქართულ ენას უფრდ დამრებელია, ვიდრე ადღვდნური და ჩესური-რუსული.

სამღვდელოება და სვლები რადას აკეთებენ? აქოდ და ქართველ ტლმს საეკლესიოდ წიგნები ქართულ ენასუდ აქვთ შედგენილიდ, მგვრელების და სვანების ბავშვებს თავიაბირველად ქართულ ენას ასწავლიან, სდღვ შემდეგ ამისა რუსულს. დრის წლის განმავლობაში დრის ენის შესწავლა სვლშია შეუძლებელია. და რადგან სვლების სედიამსეღვ-ველია და მასწავლებლები ქართველნი არიან, რასაკვირვებელია. უმთავრესს ყურადღებას ქართულ ენას აქვევს. რაკი ეს ასეა, ამგარაა, ქრისტიანულ და რუსულ ვულტრის გავრცელებისათვის თავიაბირველად, ვიდრე სვანეთსა და სამგვრელებში პირუელდაწყებით და სამრევლო სვლებს გასხნიდნენ, საჭიროდ იყო სამღვთოდ წიგნების გადათარგმნა სვანურ და მგვრულ ენასუდ, საჭიროდ იყო დვთის-მსანურების შემოდება ამ ენებსუ, და ამ ენების სამუალებით რუსულ ენის შესწავლა იხე, როდორც საეროდ სვლებშია. სდღვ სამრევლო სვლებში ამ გარემობას ყურადღებას არ აქვევს და ადვილბრთვი სამღვდელოება სამღვწველად უწყვეს სელს არ უწყდბს მგვრულ და სვანურ ენებსუ ლღვების გამოდგმაში. სალნი, რომელსაც ქართული არ ესმის, ეკლესიაში არ დიაბ რება—ეს ვიდრე ახალი საბუთია სამღვდელოებისათვის იმის დასამტვიცხვლად, რომ ქართულ ენის სწავლებასა საჭიროდ. მგვრულ ენასუდ სამღვწველად უწყების მოხე-

ლებების მიერ გადათარგმნილი ლღვები და ლიტურგია ადვილბრთვსა სამღვდელოებამ დაიწუნა, რადგან შეცდომებით ყოფილან ნათარგმნი, სდღვ რა შეცდომები შეიპარა თარგმანში. ან როდორ უნდა შესწორებულყოფ, არას ამბობენ. ქართულ ენის გავრცელების სურვილი ისეთი ძლიერია, რომ აღსაწმებიაგ ვი, რომელთაც ქართველებთან არავითარი კავშირი არა აქვთ რა, არამც თუ წიტვა-ღღვვა ქართულია, სამრევლო და მართმადიდებლობის ადმადღველ საზღვადილების სვლშიაგ ვი აღსაწმების შვილებს ქართულ ენას ასწავლიან. მსდღვდ ამ უკანასკნელ დრბში სდღვების ახლად განწყებულ ეპისკოპოსისაგან (რუსია) მივიღეთ დნდბა, ლღვების ამსაწურად გადაკათარგმნიენ და სვლებში რუსული ენის სწავლებას ყურადღებას მივაქვევოდ.

თუ რამდენად მტრულად ეკიდება ქართველი სამღვდელოება რუსულ ენის გავრცელებას, სხვათა შდრის დგანდ-ნის N-ის სიტყვებიდანაც სნანს. სდღვლ X-ში სამინისტრლ სვლში მასწავლებლად ყოფნის დრბს, მღვდელმა N-მ განგსადა. რუსულად სამღვთოდ სჯულს ვერ ვასწავლიდ და თავის რადრტში სიტკვა, ამგვარად სწავლება „არამგადგე-ვიურია, უწყსა და ბღვლს ცდღვცად“.

ბ. მსრუწველის ახრით ტვილისსა, ბაქდა და ბათლში მდინავებიან (რუსი და ქართველი) რიგიაი და რუსეთის ერთეული მღვდელნი, რომელთაც უკეთესად შეუძლიანთ სვლის სელმძღვანელები. ამიტომ, მღვდელ N-ს მაგალითი და ბევრი სხვაც რომ შვიდოდ მხედველობაშიდ, ადვილბ-რთვ სამღვდელოებას დიდის გაფრთხილებით და გარჩევით უნდა ეძღვდებეს სვლის სელმძღვანელობის უფლებად.

ყოველსავე ამას ვაუწყებთ რა თქვენს უსამღვდელოესობას, მღვდელ ვსთვლი ჩემს თავს უმდრჩილესად ვთხოვოდ, მღწყალე მუუფეოდ და მწყმსთითავაროდ. მანდობთ თქვენი ახრი კავკასიის დღესი მსრუწველის მიერ წარმოდგენილ ძღვსურების შესახებ.

გვედრებთ რათ ავსა ჩემსა ლღვკათა შინა თქვენთასა, პარტივი მაქვს დაჰმთე თქვენის უსამღვდელოესობის, მღწყალე მუუფის, უმდრჩილეს მინა-მღვსამსაწურედ.

პოპოლონოსევი.

განცხადება კლდამტვისსაგან.

განვისრავსეთ რა საზღვარგარედ თავისუფალ ქართულ დრგანბს დაარსება, საჭიროდ ვსგანით ჩვენის აწინილდ მრითების (ასლების) სახიათი გავუუქოდბ-სებინა. როდორც ჩვენის გასეთის მკითხველი დინან-სავს, ჩვენი ახლები გარუგნობით უანღვდებია რღ-მანულ სახიათის მრითვს და თანაც ადვილს ერთოდ-რად ნავლებს იტვრს. ვიდრე საქართველბში სმარ-ებული გვრედ წდღვებული ვენური მრითტი. მაგალითად, ვენურით ამღწყობილდ ერთი სვეტი ჩვენის გასეთისა უდრის იმავე ვაზეთის სდღვ ჩვენის (პაროსულ) ახლებით ამღწყობილს ნასვევრ სვეტს. ახე რომ თვალსაჩინდა ყველასათვის თუ რა სარფაა როდორც ადვილისა, ისე ქალადის რადენდობის მხრედ ამ მრითტით ამღწყობა სამგვტ მასალისა.

ამასთანავე ვაცხადებთ, რომ ვკისრულობთ მსუკამლს დავუბავდრთ; არალეზალური წიგნები, წიკრილბნი, წიგნსაგანი, ვროკლამაციები და გავითიბი.

«სამპართვმლოს» ფოსტა.

მკითხველებს. ანგარბიმი ჩვენის გამოდგებისათვის დასარჯულ ფულისა შემდეგს ნომერში დაიბეჭდება. „რას უნდა ვებრძოდო“-ის ავტორს: თქვენი წერილი გასეთისათვის მტრად ვრგვდებ. ჩვენ ჯერ-ჯერობით უპირატესობას ვამღვთ ჩვენის ცხოვრების გამომსატველს წერილებს.

სდღვდის მღვდელებს. გმადლობთ. ვვლით დაპირებულს წერილს ვოსტორგვის უკუდმართობის შესახებაც. მტრებმტრებში. ეს დღევანდელი მკითვასია. მღვდლით სხვებსაც.

რუსეთის სახალხოვნობის სოციალიზმი და საკავშირეო
ორგანიზაციისათვის კონსტიტუციის გამო.

ამ რამდენიმე კვირის წინად პარიზში მდებარე რუსეთის საბჭოელები და სახალხოვნობის ორგანიზაციისათვის კონსტიტუციის, რუსეთის ოქმების დღეს ვაქვეყნებთ. ჩვენ აქ არ ვამოვლევთ იმის განმარტებას, თუ რამ გამოიწვია ეს კონსტიტუცია და რა პირობით შეთანხმდნენ კონსტიტუციას დასწრე პარტიები. ამის შესახებ, ერთის მხრივ, საკმარის პასუხს იძლევა აქვე გამოქვეყნებული დოკუმენტები, ხოლო მეორე მხრივ, ყოველ ჭკუათამყიდველ კაცი-სათვის ცხადი უნდა იყოს, რომ დღეს რუსეთში მომქმედ პარტიას ცალკე არც ერთს არ შეუძლია რუსეთის თვითმპყრობელობის დამსახურება; ამისათვის აუცილებლად საჭიროა ყველა პარტიათა შეთანხმება; ხოლო რუსეთის თვითმპყრობელობას ბოლო რომ უნდა მოეღოს, ამაში კი ყველანი თანახმა არიან.

აქ მხოლოდ გვსურს აღვნიშნოთ, თუ ჩვენ რა მოთხოვნებს ვამოვლევთ ამ კონსტიტუციას და რა ნაიბა უნდა იყოს ჩვენი პოზიცია ამ პარტიათა შეთანხმებაში?

ჩვენ, როგორც ესა ხიანს თვით კონსტიტუციის დადგენილებიდან, არც ერთს წუთს არ უარყვოდით არც ერთს პუნქტს ჩვენი პრინციპებისა. არ უარყვოდით იმიტომ, რომ ჩვენი ცხოვრების გათვალისწინებამ დაგვარწმუნა, რომ ჩვენი პრინციპების მოქმედებისათვის განსაზღვრულია აუცილებელ პირობებს წარმოადგენს ჩვენს ერში სოციალისტების განვითარებისათვის. ჩვენი პრინციპები შეუძლებელია განვიტაროთ თვალ წინ და შეუძლებელია მივმართოთ ხოლო ჩვენს ძალ-ღონეს, რომ ეს პრინციპები განვიტაროთ. მაგრამ ნუ დაგვაიწყდება, რომ ჩვენ ძალ-ღონე კი არა ვართ გამოხატული სამოქმედო პოლიტიკურ ახარეზზე! ჩვენს კვერდით მოქმედებებზე სხვა პარტიებიც, სხვა და სხვა მიზნით აღჭურვილი. ჩვენთა მიზანთა და მოსწრაფებათ წინ ედებებიან სხვათა მიზანნი და მოსწრაფებანი. აქ ჩნდება პარტიათა შეტაკება. მომავალი წესწესობა ჩვენში მომდრთა დაკავშირებული თვით რუსეთის უახლოეს მომავალ წესწესობასთან, და ეს უკანასკნელი კი შედეგი იქნება მთელის რუსეთის საზოგადოებრივი განწყობილებისა. ამ ძალთა წარმოადგენლად ითვლებიან დღეს რუსეთში მომქმედო პოლიტიკური პარტიები. მნელია იწინასწარმეტყველებს კაცმა, თუ რა სახისათვის იქნება მომავალი პოლიტიკური და

სოციალური წესწესობა რუსეთისა. ის პარტია, ანუ პარტიათა ერთეული, რომელსე მეტს შეგნებას, ხომსწევს და ხომსაგვს გამოიჩენს, მეტად დააჩნევს თავის დადს ამ წესწესობაზე.

მაგრამ არც ისე მნელია ჩვენება იმ მინიმუმისა, რომლის ქვეით არ დაიწევს სახისათვის რუსეთის მომავალ წესწესობისა. სწორედ ამ მხრივ არის საინტერესო პარიზში მომხდარი კონსტიტუცია. ამ კონსტიტუციას დაესწრნენ სხვა და სხვა გვარი პოლიტიკური პარტიები — სომიერ ლიბერალებიდან დაწყებული უკიდურეს სახალხოვნობის და სოციალისტურ პარტიებამდე. თუ თვითმპყრობელობის ბოროტებისაგან განთავისუფლებულ საზოგადოებრივ ძალთა მიერ იქმნა შექმნილი პოლიტიკური წესწესობა მომავალ რუსეთისა, მაშინ თამამად შეგვიძლია ვსთქვათ, — აი მინიმუმი, კონსტიტუციის მიერ ნაჩვენები, რომელს ქვეით არ დაიწევს სახისათვის ამ წესწესობისა. რანაირი იქმნება ეს წესწესობა? — დემოკრატიული რუსეთი, საყოველთაო საარჩევნო უფლებასე დამყარებული; ხოლო რაც შეეხება ნაციონალურ კითხვას, მომავალი მინიმალური რეჟიმი ამ კითხვას არ აფუჩეჩებს და არ უვლის გვერდზე, არამედ სურს სრული ანგარიში გაუწიოს. თანამედროვე რუსეთის მიერ დამდებულ ერთა მდგომარეობა სხენებულ რეჟიმს ანდრმალურ მოკლუნად მიაჩნია და ნაციონალურ კითხვის გადასაწყვეტად მოთხოვნილებათა შესაფერ საშუალებას გამოანახავს. ამ მუხის დრღს იხელმძღვანელებენ პრინციპით — შეიქმნას ისეთი წესწესობა, რომ დღეს რუსეთის მიერ დამდებულ ერთეულთა თავისუფალ ერთეულ განვითარებას ხელი არაფერმა შეუშალოს. რასაკვირველია, ის მინიმუმი, რომელიც გამოიწვია კონსტიტუციასე, არ არის ჩვენი პრინციპები და სწორედ ამიტომაც დავიგვეთ სრული ჩვენი დამოუკიდებლობა საბოლოო კითხვების საქმეში. რასაკვირველია, როგორც ეს უკვე ვსთქვით, ჩვენს სრულს ძალ-ღონეს მოვანდომებთ ჩვენი პრინციპების სახალხოვნობის განხორციელებას; მაგრამ თუ ჩვენგან დამოუკიდებლობა ობიექტურმა პრინციპმა ჩვენს მოსწრაფებას ფრთები შეაკვეცა, იმ შემთხვევაში აი ის მინიმუმი, რომელსე ქვეით არ ჩამოვიყვანს ეს. ჩვენგან დამოუკიდებელი, ულმობელი პრინციპი.

ოქმი რუსეთის სახალხოების სოკოვიციო

ღ ა

საკვოლუციო ოკგანიზაციათა კონფერენციისა (1)

ფინლანდიის ოპონიციის რამდენისამე წევრის მეთაურობით ქვემდრეჩამოვლილს ჯგუფებსა და ორგანიზაციებს დაუნიგდათ მღწვევის ბართები და ეთხვავთ დასწრებოდნენ საერთო თათბირსე. ამ თათბირის დრღს უნდა განეხილათ სამუალებანი საერთო შეთანხმებულ მღქმედებისათვის. მისაღწევად იმ მიზანთა, რღმელნიგ, შეიძლება, ყველა ამ ორგანიზაციათათვის საერთო ყოფილიყვნენ :

1) რუსეთის მუშათა სოციალ-დემოკრატულ პარტიას, 2) სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიას, 3) პოლენურ სოციალისტურ პარტიას, 4) ებრაელ მუშათა საერთო კავშირს, 5) ლიტვისა და პოლენეთის სოციალ-დემოკრატიას. 6) პოლენეთის სოც. პარტიას « პრდლეტარიატს », 7) ლიტვის ს.-დ. პარტიას, 8) ლატიშთა ს.-დ. მუშათა პარტიას, 9) ლატიშთა ს.-დ. კავშირს, 10) უკრაინის სოც. პარტიას, 11) უკრაინის რევოლ. პარტიას, 12) ქართველ სოციალისტ-ფედერალისტთა სარეგ. პარტიას, 13) სომეხთა ს.-დ. მუშათა ორგანიზაციას, 14) ბელარუსთა სოც. გრდმადას, 15) სომეხთა სარეგ. ფედერაციას, 16) რუს კონსტიტუციონალისტთა ჯგუფს, 17) პოლენურ ნაციონალურ ლიგას, 18) ფინლანდიის ოპონიციას.

დასახელებულმა ჯგუფებმა პირველში პრინციპიალურად თავიანთი თანხმობა გამაცხადეს კონფერენციას დავესწრებით, ხოლღ გამაცხადდნენ დელეგატნი 8 ორგანიზაციისა : ს.-რევოლუციონერთა პარტიისა, პოლენელ სოც. პარტიისა, ქართველ სოც.-ფედერალისტთა სარეგ. პარტიისა, სომეხთა რევოლ. ფედერაციისა, პოლენელთა ნაციონალურ ლიგისა, ფინლანდელთა აქტიურ წინააღმდეგობის გამწვევ პარტიისა და რუსთა კონსტიტუციონალისტთა. სამმა ორგანიზაციამ (რუსეთის სოციალ-დემოკრატულმა პარტიამ, პოლენეთისა და ლიტვის ს.-დემოკრ. და უკრაინის სარევოლ. პარტიამ) გამაცხადეს დასაბუთებული უარი, თუ რისთვის ვერ ესწრებოდნენ კონფერენციას (ამ უარის ტექსტი და აგრეთვე ამის შესახები რუსულენოვია კონფერენციისა ამ ოქმის ბღ-

(1) ეს კონფერენცია მოხდა პარიში ამ რამდენისამე ვერის წინად, მხოლღ, ადვილად გასაგებ მიზეზისა გამღ, თვესა და რიცხვს ვერ აღვნიშნავთ.

ღღმია დართული). ხოლღ დანარჩენმა ჯგუფებმა თავიანთი დელეგატები თავის დრღსე არ გამაცხადეს, და ამ გამაცხადესაველღობის მიზეზი კონფერენციამ დღემღე არ იგის.

რაც ამ კონფერენციასე დამსწრე ჯგუფებმა დაასკვნეს, აღნიშნულია ამ ოქმში, და მის დედანსე ხელი უწერთათ დამსწრე დელეგატებს. მხოლღღ ლატიშთა ს.-დ. მუშათა პარტიის წარმომადგენელმა განაცხადა, კონფერენციის ყველა რუსულტატებს ad referendum ვეთანხმებიღ.

ყოველთ უწინარეს კრება თანახმა გახდა მღმავალ ბჭობათათვის საფუძვლად დაედღ შემდეგი სახელმძღვანელო მოტივები და პრინციპები.

1) რუსეთის პოლიტიკურ ცნღვრების აწინდელი მღმენტი უნდა ჩაითვალღს ისეღ მღმენტად, რღდე-საც პოლიტიკური ბრძოლა ძალსეა გამწვავებული. ერთის მხრივ ვხედავთ საღბღზიციღ და სარევოლუციღ ძალთა მსწრაფღ ზრღას, მეღრეს მხრივ — არსებულ მთავრღბის ფაქტიურღ დესღრგანიზაცია და გაღამენება თანამედრღვე რეჟიშისა წინ გვიყენებს გითხვას მისის ლიგვიდაციისას. ხოლღ ეს ლიგვიდაცია უნდა მღხდეს უეჭველად დაუყოვნებლივ. ამიტღმ ამ რეჟიშის წინააღმდეგ მებრძოლ ჯგუფთა შეთანხმებული მღქმედება განსაკუთრებით სასურველი ხღება.

2) ეს ცღა საღბღზიციღ და სარევოლუციღ ჯგუფთა შეთანხმებისა პირველია, და სასურველია ეს ცღა ისე მღვაწყოღ, რღმ შედგეად მღჭყვეს არა აღნიშვნა უკვე ყველას მიერ ცნღბიღ უთანხმღებათა, ამ ჯგუფებს ერთიმეღრისაგან რღმ ამღრებენ, არამედ გამღრკვევა იმ საერთო პუნქტთა, ამ ისტორიულ მღმენტში შეთანხმებულ მღქმედებას საფუძვლად რღმ დაედებიან.

3) ამ აზრის განსახღრციელეულად კონფერენციამ საჭიროღღ სგნღ :

ა) ამ კრებამ ბჭობა იქღნიღს მხოლღღ საერთო აზრთა და იდეალთა იმ მინიშების შესახებ, რღმელსაც უკვე შეიცავს სათათბირღღ შეკრებიღღ პარტიათა ბრღვრამები და რღმღის გამღრკვევით ხელუხლებლად რჩება ყოველ თითღველ პარტიის

პროგრამის ყველა მუხლები და მოქმედების ტაქტიკა,

ბ) მაგრამ მიუხედავად ამისა, კრებამ ამ საერთო აზრთა და მიზანთა განხილვის დროს საჭიროდ სწრაფად გაიხადოს არა მარტო აღნიშნა იმისა, რომ წოდებულნი ცალკე თუ ბევრად განყენებულნი პრინციპნი საერთო არიან ყველა პარტიათათვის, არამედ რაც შეიძლება, ეცადოს იმასაც, რომ პარტიები კონკრეტულად შეთანხმდნენ პოლიტიკურ ბრძოლის წოდებულ მდრივ კითხვათა შესახებ.

ამ სახელმძვანელად მიღებულ საზოგადო მოხატებათა თანახმად კრებამ გაარჩია პუნქტები შეთანხმებისა და შეერთების მოქმედებისა, განსაკუთრებით, ამ სამის საკითხის შესახებ : პოლიტიკურის წესწყობილებისა, ნაციონალურის კითხვისა და ბრძოლის საშუალებათა.

1) პოლიტიკურ წესწყობილების მეცვლას ესწრაფვიან ყველა პარტიები ; ამ კითხვის შესახებ ბჭობის დროს აღმოჩნდა, რომ პარტიებს არა მხოლოდ ისა სურსთ — თვითმპყრობელობა გააუქმონ, პოლიტიკური თავისუფლება და ძირითადი უფლებანი მიიპოვონ ; არამედ აღმოჩნდა ისიც, რომ ყველა პარტიები თანახმანი არიან არსებულ მთავრობის მაგიერ დამყარებულ იქმნას დემოკრატიული წესწყობილება. როგორც უტყუარ ხატუთს იმისას, რომ პარტიები ესწრაფვიან დემოკრატიულ წესწყობილების დამყარებას, კონფერენცია აღნიშნავს, რომ ყველა პარტიებმა ერთხმად განაცხადეს — ხალხის წარმომადგენლობის საფუძვლად უნდა დაედოს საყოველთაო საარჩევნო უფლება.

2) როცა ეროვნების შესახებ აღიძრა კითხვა, ყველა პარტიებმა საერთოდ განაცხადეს სურვილი, რომ ამ კითხვის გადაწყვეტის დროსაც ისევე მოხდეს დემოკრატიული პრინციპებით. კრება არ გამოხდომია დაწინაურების ბჭობას სადავო კითხვისა და იმ დროის შესახებ, რომელიც ექნება ეროვნულ კითხვას რუსეთის გარდაქმნილ წესწყობილების მაგიერ ახალ წესწყობილების დამყარების დროს. მაგრამ მაინც კრებამ საჭიროდ სწრაფად აღნიშნა ის, რომ ყველა პარტიებმა აღიარეს : « ყოველ ერს უფლება უნდა ჰქონდეს ეროვნულ თვითგამორკვევისა, და კანონმაც უსრულეკლ უნდა ჰყოს მისი ეროვნული განვითარება. კრებამ ერთხმად აღიარა, რომ თანამედროვე წესწყობილება სხვა და სხვა ეროვნებათა მშვიდობიან და შეთანხმებულ კულტურულ მუშაობის ორგანიზაციას კი არ წარმოვკვიდგენს, არამედ წარმომავლიდგენს ორგანიზაციას ძალმომრეობისას, და ეს ორგანიზაცია აწუხებს ყველა ერებს ერთად. რუსეთის მთავრობა იმასა სცდილობს, რომ განაპირა ქვეყნები გაართულებ და ამგვარად რყვნის ამ ქვეყნების საზოგადო ცხოვრებას. საჭიროა ამ პოლიტიკის წინააღმდეგ ბრძოლა, როგორცადაცვე საჭიროა ბრძო-

ლა წინააღმდეგ იმ პოლიტიკისა, რომელიც იწვევს უცხოელებთან ომს ; როგორც პირველს, ისე მეორე პოლიტიკას ახრად ისა აქვს, საზოგადოების ყურადღება შინაურ პოლიტიკის კითხვებს მდარიდოს, და ამ ხანით, რაც შეიძლება, მეტს ხანს დაიფხვას არსებობა აწინდელის რეჟიმისა.

3) ბრძოლის საშუალებათა შესახებ ლაშქარის დროს, რა თქმა უნდა, ყოველთ უწინარეს კრებამ აღნიშნა ის სხვადასხვაობა, სხვა და სხვა პარტიათა სხვა და სხვა ხასიათისა, შემადგენელ ნაწილებისა, მიზნისა და მოქმედების ბრძოლებისაგან რომ გამოდინარეობს ; მაგრამ ამავე დროს კრებამ აღნიშნა ისიც, რომ ამ სხვადასხვაობას თავის მხრივ შეუძლია გასდეს საერთო გამარჯვების პირობად, და რომ, მამახადამე, ამ შემთხვევაში ყველა პარტიებისათვის მოქმედების სრულის თავისუფლების მინიჭება არამც თუ არ ეწინააღმდეგება მათს განწინაურებას შეთანხმებულ მოქმედების შესახებ, პირიქით სავსებით ეთანხმება და ხელს უწყობს ამ განწინაურებას. თვით გამოქვეყნება კონფერენციაზე დამსწრე წარმომადგენელთა ბჭობის ოქმისა პირველი ნაბიჯია, ამ პარტიათა შეთანხმებულ მოქმედებისაკენ მიმართული. რათა კრების დადგენილება უფრო საყოველთაოდ იქმნას გამომდინარეებული, კონფერენციამ შეიმუშავა კრებაზე დამსწრე პარტიათა საზოგადო პრინციპების მოკლე დეკლარაცია ; ეს დეკლარაცია ამ ოქმთან ერთად იბეჭდებოდა.

კრებამ დაადგინა ბჭობა და დადგენილება მომავალ შეთანხმებულ მოქმედებათა გამო გამოქვეყნებულ არ იქნას.

დადგენილება

ადვიარეთ რა :

1) რომ თვითმპყრობელური წესწყობილება სელს უშლის პროგრესსა და კეთილდღეობას როგორც რუსეთის ხალხისას, ისე სხვა ერებისას, რომელთაც რუს-ხელმწიფის მთავრობა ხელსა ხდის, და ეს წესწყობილება კულტურის თანამედროვე მდგომარეობის დროს წარმომადგენს მავნებელ და უაზრო ანაქრონიზმს ;

2) ამ წესწყობილებასთან ბრძოლა უკეთესად მოეწყობება, რომ სხვა და სხვა საბჭოთა დრო და სარევილი პარტიები, როგორც რუსებისა, ისე არარუსებისა, შეთანხმდნენ ;

3) რომ აწმყო პომერტი მეტად მარჯვეა, რათა ყველა ამ პარტიებმა შეთანხმებულის მოქმედებით გაილაშქრონ თვითმპყრობელ მთავრობის წინააღმდეგ, რომელსაც სახელი გაუტყდა და ძალაც შემოაკლდა მის ავანტურისტულ პოლიტიკის მიერვე გამოწვეულ ომის წყალობით, — წარმომადგენელნი « განთავისუფლების კავშირისა » (რუს კონსტიტუციონალისტთა), პოლენეთის ეროვნულ ლიგისა, პოლენეთის სოციალისტურ პარტიისა, რუსეთის სო-

ციალისტ - რევოლუციონერებისა, ქართველ სოციალისტ - ფედერალისტ - რევოლუციონერთა, სომეხთა რევოლუციონერ ფედერალისტთა და ფინლანდიის დემოკრატიისა, მკვიდრებით საღმრთო და სარევოლუციო ორგანიზაციათა კონფედერაციას და ერთნაირად დავადვინეთ ამ ორგანიზაციათა სახელით განკაცხადოთ :

მართალია, კონფედერაციას დასწრე პარტიები ვერთდებით შეთანხმებულ მოქმედებისათვის, მაგრამ ამასთანავე არცერთ ამ პარტიათაგანს ფიქრადც არ მიხდის თუნდაც ერთის წუთითაც უარყოფას თავისი პრგრამის რეპლიკა პუნქტი ან და ბრძოლის ტაქტიკური საშუალება, რომელიც შესაფერისნი არიან იმ საზღვარდ ელემენტთა, კლასთა და ეროვნებათა მოთხოვნილებებისა, ძალდონისა და მდგომარეობებისა, რა ელემენტთა, კლასთა და ეროვნებათა წარმომადგენელიც ეს პირები არიან.

მხოლოდ ამავე დროს ყველა ეს პარტიები აცხადებენ, რომ ქვემოთაღნიშნულ ძირითად პრინციპებსა და მოთხოვნათ ყველანი ერთნაირად აღიარებენ :

1, თვითმპყრობელობა გაუქმდეს ; გაუქმდეს ყველა დონისძიებანი, რომელთაც დაარღვიეს ფინლანდიელთა საკონსტიტუციო უფლებანი ;

2, შეიცვალეს თვითმპყრობელობა და მის მაგიერ დამყარდეს თავისუფალი, საყვავლთად არჩევნების დამყარებული, წესწყობილება ;

3, ყველ ერს ეკუთვნის თვითგამორკვევის უფლება ; განდმა უზრუნველ უნდა ჰყოს ყველის ერის თავისუფალი განვითარება ; რუსის მთავრობას ნება არ უნდა ჰქონდეს, რამიაც უნდა იყოს, ძალა დაატანეს ამა თუ იმ ერს.

ამ ძირითადის პრინციპებისა და მოთხოვნილებათა განსახორციელებლად ყველა პარტიები, კონფედერაციას თავიანთი წარმომადგენლები რომ გამომგზავნეს, თანხმდებიან ერთდროივს ძალდონით დააჩქარონ აუცილებელი დამხდა თვითმპყრობელობისა, რომელიც შემდეგში ხელს ვეღარ შეუძლის თითღულ ამ პარტიათაგანს სხვა და სხვა მიზანთა განხორციელების საქმეში.

წერილი რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუხათა პარტიისა

« ჩვენმა ორგანიზაციამ ფინლანდიის სარევოლუციო პარტიისაგან მოწვევის პართი მიიღღ. წინადადებას გვამოვდუნენ, ჩვენც მიგვედღ მონაწილეობა რუსეთში არსებულ საღმრთო და სარევოლუციო ორგანიზაციათა საერთოდ კონფედერაციაში, რომელსაც აწრად აქვს შეიმუშაოს მოქმედების საერთოდ პლანი და ისარგებღეს რუს-იაპონელთა ომის მიერ შექმნილ გაჭინებულ მდგომარეობით. სამწუხაროდ, ჩვენი ორგანიზაცია ამ წინადადებაზე თავის თანხმობას ვერ გამოაცხადღეს.

სხვა და სხვა მიზეზთა გარდა, რომელთა განმიანება შეუძლებელია, ამ შემთხვევაში ვხელმძღვანელებდით შემდეგის მოხაზუბითაცა.

სავალდებულოდ მიგვაჩნია ახლანდელ ომიანობით, ვისარგებლოთ, რომ უფრო გავამოღერთო ჩვენი სარევოლუციო ბრძოლა წარისმთან. ჩვენი სოციალ-დემოკრატიული მიმართულება ამავე დროს გვავალღეს ხელი შევეწყულო ყოველს მართლად სარევოლუციო და ყოველს მართლად საღმრთო მოძრაობას. მაგრამ თქვენი იმედი — აღძრათ ნაყოფიერი პოლიტიკური მოქმედება თქვენ მიერ განწრახულ კონფედერაციით, ჩვენ განუხორციელებლად მიგვაჩნია. და ამასთან ჯგუფები, რომელიც ამ კონფედერაციას უნდა დაეხსნენ, მეტად განსხვავდებიან ერთი მეორისაგან რეგრე თავიანთის პოლიტიკურ ძირითად აზრებით, ისე მათის ხარმძღვავლ საშუალებით და პოლიტიკურის მიზნით, დაუყენებლივ რომ უნდათ განახორციელოღ. დასახრულ, ზოგიერთი ამ პარტიათაგანი იმდენად დამოდებელია კლასთა ბრძოლის მიმართულება, რომ მისი მოქმედება, ცოტა არ იყოს, პოლიტიკურ ავანტურიზად გვეჩვენება ; პოლიტიკურ ავანტურიზმი, ჩვენის, სოციალ-დემოკრატების, აწრით, საქმის გამომკეთების ის შეუნდობელი იმედი, რომელსაც ეს პარტიები ამყარებენ იაპონიის ბურჟუაზიულ მთავრობის გამარჯვებაზე.

ახლანდელ ომს, ყოველ შემთხვევაში, დიდი გავლენა ექმნება ხალხის ინტერესებზე და ეს გავლენა ხრულიად არ ექმნება იმაზე დამოკიდებული — ახლოღუტური მთავრობა დამარცხდება, თუ გაიმარჯვებს.

ამიტომ დარწმუნებულნი ვართ, რომ ჩვენში ნაყოფიერი სარევოლუციო მოქმედება შესამღებელია მხოლოდ შეერთებულის ბრძოლით რუსეთის ბრძოლღტარიატთა, ეროვნებათა განურჩევლად ; ბრძოლით, რომელსაც აწრად ექმნება, იაპონიის სოციალისტ ბრძოლღტარიატთან შეთანხმებით, რაც შეიძლება, ძალე მოედღეს ბოლოდ ახლანდელ ავანტურ ომს.

რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის მაგიერ გიორგი პლენანოვი »,

კონფედერაციამ მოისმინა შინაარსი რუსეთის ს. - დემოკრატიულ მუხათა პარტიის წარმომადგენლის წერილისა, რომლითაც ეს წარმომადგენელი უარს ამბობდა, კონფედერაციას ვერ დავეხსრებიოდ, და აღნიშნა შემდეგი :

1) საღმრთო, სარევოლუციო და სოციალისტურ პარტიათა ამ კონფედერაციას ხრულებით არა ჰქონია აწრად გაეჭარწყლებინა ის აუცილებელი სხვადასხვაობა, რომელიც თან ხდღვს ამ პარტიათა მდგომარეობის სხვადასხვაობას სოციალურ ძალთა ბრძოლაში ;

2) მისი აზრი, როგორც ყველა პარტიებს ეუწყა, ის არის, რომ, აუბნა სხვა და სხვა პარტიათ თავიანთი მომართულება, მიზანი და ბრძოლის საშუალება აქვს, მაინც ვცადნა შეეტყო, ამ მიზანთა და მოსწრაფებათა შორის იქნება აღმორჩენილიყო რაიმე შემათანხმებელი ნიადაგი ;

3) რუს-იაპონელთა ომი და მისნი შედეგნი, მართალია, დიდმნიშვნელოვანი მომენტია რუსეთის თვითმპყრობელობის განდამყენების პრცესში და შეტად მარჯვე შემთხვევაა მის წინააღმდეგ გამართულ ბრძოლის გასამწვავებლად და გახართულებლად, მაგრამ ამ შემთხვევაში ეს ომი კონფერენციის მოწვევის მხლელდ ერთი მიზეზთაგანი იყო ;

4) ამ ომის « რაც შეიძლება მალე შეწყვეტა », რასაც რუსეთის ს.-დემოკრატიკა პარტიის წარმომადგენელი თავისს წერილში თანამედროვე ბრძოლის « პინდაპირ მიზნად » სახავს, ყოვლად შეუძლებელია კაცმა პოლიტიკურად ჩამდამორღვს რუსეთის თვითმპყრობელობის დამხრობის საქმეს ;

5) კონფერენციაშაც აღიარა თვით ცხვრების მიერ წამოყენებული საჭიროება იმისი, რომ ყველა ხალხიციოდ და სარეველუციოდ პარტიათა ერთად შეათანხმონ თავიანთი ძალდენე იმ შემთხვევაში მაინც, როცა მათნი მოსწრაფებანი და შეტოდები ერთიმეორეს არ ეწინააღმდეგებინან, რათა აუცილებელი დამხრობა თვითმპყრობელობისა უფრო დააჩქარონ, — ეს საჭიროება აღიარებულა აგრეთვე რუსეთის ს.-დ. მუშათა პარტიის მიერ, რომელიც, როგორც თვითონ ამბობს, მზად არის, « ხელი მოეშობოდეს ყოველს მართლა-და სარეველუციოდსა და აგრეთვე ყოველს მართლა-და ხალხიციოდ მოძრაობასა » —

6) და, დასახრულ, რუსეთის ს.-დ. მუშათა პარტიის წარმომადგენელი, წინასწარ მოლაპარაკების დროს, არამცთუ ამბობდენ — მზადა ვართ ხელი მოვუშობოდეთ კონფერენციის გამართვას, არამედ ერთხელაც არ უთქვამს, ამ ორგანიზაციებთაგან, რომელიც ამ მოლაპარაკების შემდეგ ოფიციალურად მოწვეულ იქმნენ, ესა და ეს ორგანიზაცია ნუ მიიღებს მონაწილეობას, და მონაწილეობის მიღებაზე მხლელდ უკანახკნელ მომენტში განაცხადებს უარი.

ყოველისხვე ნათქვამის შემდეგ კონფერენცია რუსეთის სარეველუციოდ, ხალხიციოდ და ხოცილისტურ ორგანიზაციათა სინანულს აცხადებს, რომ რუსეთის ს.-დ. მუშათა პარტიამ უარი სთქვა კონფერენციაში მონაწილეობის მიღებაზე. კონფერენციას ჰგონია, რომ ამ პარტიის მიერ მოწერილ წერილში გამდთქმული მიზეზები უარისა, ეტყობა, ამკარა გაუგებრობის ნაყოფია, და ამასთანავე იმედოვნებს, რომ შემდეგში საპარტიათაშორისდ ურთიერთობის დროს ამ გაუგებრობას ადგილი აღარ ექნება, რათა საერთოდ განთავისუფლების საქმის წარმატება უსრულდ იქმნეს.

ამ ოქმსა და დადგენილებაზე ხელი მოაწერეს კონფერენციაზე დამხრე დელეგატებმა, რასაც ვამდრემოტ ჩვენ, ქვემოთე ამისა ხელისმომწერი :

- პ. სტრუვი, დელეგატი « განთავისუფლების კავშირისა » და რედაქტორი « ოხვობოყდენისა » ;
- ი. კანოვსკი, დელეგატი პოლდნელ ხოცილისტ. პარტიისა ;
- ა. ვაკდენინი, დელეგატი რუსეთის ხოცილისტ-რეველუციოდნერთა პარტიისა ;
- კონი ზილიაჰუს, დელეგატი ფინლანდელთა აქტიურ წინააღმდეგობის გამწვე პარტიისა.

კონფერენციის გათავების შემდეგ ბელდრუსთა ხოცილისტურმა გრძამადამ განაცხადა — ვუერთდები კონფერენციის დადგენილებას.

პარიზი, 1 დეკემბერი 1904 წ.